

2010

Ervaring van minderjarigen tijdens een rechtszitting op sociaal-emotioneel en cognitief gebied

Universiteit Utrecht

Faculteit Sociale Wetenschappen

Departement Pedagogische Wetenschappen

Marijke de Leeuw (3008444)

Lidwien Veen (3033678)

Thesisbegeleiders: Prof. Dr. Ido Weijers & Drs. Stephanie Rap

Opdrachtgever: Rechtbank te Amsterdam

12 maart 2010

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek naar de ervaring van jongeren tijdens de zitting op sociaal-emotioneel en cognitief gebied. Gedurende het eerste semester van de master Orthopedagogiek hebben wij ons met dit onderzoek beziggehouden. We hebben veel ervaring opgedaan tijdens de bezoeken aan de rechtbank en het overleg met onze thesiscDocenten. Onze speciale dank gaat dan ook uit naar onze begeleiders Prof. Dr. Ido Weijers en met name naar Drs. Stephanie Rap voor haar inzet en betrokkenheid bij ons onderzoek. Ook mr. Toos Enkelaar willen wij bedanken voor haar enthousiasme en medewerking bij ons onderzoek. Wij hopen dat dit onderzoek meer inzicht zal geven in de beleving van jongeren tijdens een rechtszitting en dat de rechtbank onze aanbevelingen wil overwegen en eventueel toepassen in de jeugdzittingen.

Marijke de Leeuw en Lidwien Veen

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Abstract	3
Samenvatting	3
Inleiding	4
Methode	13
Resultaten	18
Discussie/Conclusie	41
Beperkingen en aanbevelingen	46
Aanbevelingen voor de rechtbank te Amsterdam	47
Literatuurlijst	49
Bijlagen	51

Abstract

Background: Every year thousands of children appear for the judge of a juvenile court. For many young people this is an impressive event. Mostly, adolescents don't know what they can expect exactly. Often they are not informed about the procedures, the function of the participants and their own role during the hearing. *Aim:* The aim of this study is to show how adolescents experience the hearing social-emotionally and cognitively. *Results:* Results show different factors responsible for the social-emotionally and cognitive experience such as gender, preparation en frequency. *Conclusions:* Most important is the fact that all children experience negative emotions during the process, and especially young children. The main factor for understanding the meeting is school level. Although, in specific cognitive aspects there is influence of gender and frequency. *Key Words:* juvenile court, experience, social-emotional, cognitive.

Samenvatting

Achtergrond: Ieder jaar verschijnen duizenden kinderen voor de kinderrechter. Voor veel jongeren is dit een indrukwekkende gebeurtenis. Jongeren weten in veel gevallen niet wat ze kunnen verwachten. Ze zijn vaak niet geïnformeerd over de procedures, de functie van de procespartijen en hun eigen rol tijdens de zitting. *Doel:* Het doel van dit onderzoek is te laten zien hoe adolescenten de zitting ervaren op cognitief en sociaal-emotioneel gebied. *Resultaten:* De resultaten wijzen uit dat er verschillende factoren verantwoordelijk zijn voor de ervaring op sociaal-emotioneel en cognitief gebied, zoals bijvoorbeeld geslacht, voorbereiding en frequentie. *Conclusies:* De belangrijkste conclusie is dat alle kinderen negatieve emoties ervaren tijdens de zitting en dan met name de jonge kinderen. De hoofdfactor voor het begrijpen van de zitting is het schoolniveau. Hoewel, in specifieke cognitieve aspecten is er invloed van geslacht en frequentie. *Sleutelwoorden:* jeugdrecht, ervaring, sociaal-emotioneel, cognitief.

Inleiding

Jaarlijks verschijnen duizenden jongeren voor de kinderrechter. Het aantal kinderen dat onder toezicht wordt gesteld, neemt de laatste jaren flink toe. Aan het eind van 2007 stonden in totaal 29,5 duizend kinderen onder toezicht. Dit is een toename van 41 procent ten opzichte van het jaar 2000, toen 21 duizend kinderen onder toezicht waren gesteld (CBS, 2009). Het aantal jeugdstrafzaken dat in eerste aanleg door de rechter afgedaan wordt, is geleidelijk gestegen van ruim 6.500 in 1995 naar ruim 12.500 in 2008. Dit is bijna een verdubbeling van het aantal door de rechter afgedane jeugdstrafzaken wegens misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht. Van de jeugdstrafzaken die in 2008 door de rechter werden afgedaan, was 31 procent wegens een geweldsmisdrijf, 36 procent voor een vermogensmisdrijf en 31 procent wegens vernieling (De Heer-de Lange, 2008).

Voor veel jongeren is het verschijnen voor de kinderrechter een indrukwekkende gebeurtenis. Jongeren weten veelal niet wat ze kunnen verwachten. Ze zijn dikwijls niet op de hoogte van de procedures, de functie van de procespartijen en hun eigen rol tijdens de zitting. Dit onderzoek gaat na hoe jongeren de zitting ervaren op sociaal-emotioneel en cognitief gebied. In de inleiding wordt beschreven wat de functie is van het horen van kinderen en wat de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling is in de adolescentieperiode. Tevens wordt de informatie vanuit wetenschappelijk onderzoek, met betrekking tot de ervaringen van jongeren tijdens een rechtszitting, beschreven.

Het verloop van de zitting

Wanneer een jongere voor de rechter moet verschijnen, ontvangt hij allereerst een dagvaarding. Een dagvaarding is een officiële, schriftelijke oproep om voor de kinderrechter te verschijnen. In de dagvaarding staat beschreven waar het in de zaak om gaat en op welke gronden de eis berust (Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra, 2009). De kinderrechter heeft zich voor de zitting al kunnen verdiepen in het dossier van de jongere. Jeugdzittingen worden in principe achter gesloten deuren gehouden wat betekent dat er geen publiek of pers aanwezig mag zijn bij de behandeling van de zaak. De rechter heeft de mogelijkheid om een openbare behandeling van strafzaken te gelasten. Dit zal alleen gebeuren als het maatschappelijk belang zwaarder weegt dan de persoonlijke omstandigheden van de jeugdige verdachte (Van der Linden et al., 2009).

De jeugdzitting begint daadwerkelijk als de zaak wordt uitgeroepen door de bode. In civiele zaken geldt een minder formeel karakter van de zitting dan in civielrechtelijke zaken. De rechter laat de vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming of een hulpverlener uitleggen waarom een civielrechtelijke maatregel nodig is. Daarna komen de ouders en het kind aan de beurt, waarna de aanvrager van de maatregel de kans krijgt te reageren. Op basis van de informatie uit het dossier en de informatie ter zitting neemt de rechter een beslissing. In strafzaken wordt op het moment dat de zaak uitgeroepen wordt officieel vastgesteld of de verdachte wel of niet is verschenen. Als de jongere aanwezig is, zal de rechter zijn personalia controleren, zodat is vastgesteld dat het om de juiste persoon gaat. De rechter vertelt vervolgens dat de verdachte niet verplicht is om te antwoorden en dat hij goed moet opletten. De officier krijgt dan het woord en leest de tenlastelegging voor. Vervolgens begint het onderzoek ter zitting en verhoort de rechter de verdachte (Bartels, 2007; Van der Linden et al., 2009). Het is mogelijk dat er getuigen of deskundigen op de zitting worden gehoord. Na de behandeling van de feiten worden de persoonlijke omstandigheden van de jongere besproken, zoals het strafblad van de verdachte, zijn school of werk, zijn toekomstplannen en de eventuele rapportage van de Raad voor de Kinderbescherming, jeugdreclassering, psycholoog of psychiater. Als de rechter het onderzoek heeft gesloten, mag de Officier van Justitie zijn requisitoir houden (Bartels, 2007. In het requisitoir geeft de Officier van Justitie zijn mening weer over de zaak en stelt hij een strafeis. De verdachte heeft recht om zich te verdedigen, maar vaak doet de raadsman dit voor hem. Ook heeft de verdachte het recht op het laatste woord. Als alles gezegd is, sluit de rechter bij enkelvoudige strafzaken het onderzoek en doet hij meteen uitspraak. Indien het om een strafzitting gaat voor de meervoudige kamer volgt de uitspraak niet onmiddellijk, maar na veertien dagen. In beide gevallen is de uitspraak van de rechter openbaar. Zowel de verdachte als de Officier van Justitie hebben veertien dagen de tijd om in hoger beroep te gaan (Van der Linden et al., 2009).

Het horen van minderjarigen in het civiele jeugdrecht

Sinds de inwerkingtreding van het herziene familieprocesrecht in 1995 is door middel van het hoorrecht geregeld dat de minderjarige van twaalf jaar en ouder in de gelegenheid wordt gesteld zijn mening kenbaar te maken, tenzij dit in verband met de lichamelijke of geestelijke toestand van de jongere niet mogelijk is (art. 809b Rv.). Volgens dit artikel is de kinderrechter verplicht de minderjarige van twaalf jaar en ouder de gelegenheid te geven zijn mening kenbaar te maken, voordat de kinderrechter zijn beslissing neemt (Schuytplot, 1999; Van

Triest, 2004). In het civiele jeugdrecht is dit artikel voornamelijk van toepassing in kinderbeschermingszaken als ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing van de jongere (Van Triest, 2004; Vlaardingerbroek, 2008). In veel gevallen komt het verzoek tot ondertoezichtstelling of uithuisplaatsing van de Raad voor de Kinderbescherming. Tijdens het verhoor kan de jongere en zijn ouder(s) aangeven of zij het eens zijn met de uitkomsten van het onderzoek en het advies dat de Raad voor de Kinderbescherming geeft. Kinderen worden op dezelfde tijd als hun ouder(s) opgeroepen en voorafgaand aan de zitting of tijdens de zitting apart gehoord (Van Triest, 2004). Het doel van het horen van kinderen in het civiele jeugdrecht is hoofdzakelijk om de rechtspositie van minderjarigen te versterken (Schuytvlot, 2009).

Het horen van minderjarigen in het jeugdstrafrecht

In het jeugdstrafrecht heeft het horen van het kind een ander uitgangspunt omdat de jongere verdachte is. Dit betekent dat de jongere geacht wordt op de zitting aanwezig te zijn en het recht heeft om te zwijgen. De cautieplicht vereist dat de minderjarige expliciet op dit recht wordt gewezen (Weijers, 2008a; Spronken, 2007). Niettemin nodigt de dialoog tussen rechter en jongere uit tot een actieve participatie van de jongere (Weijers, 2008a). De jongere krijgt de mogelijkheid zijn visie te geven op de gang van zaken en uit te leggen wat volgens hem de oorzaak en de aanleiding van het delict is geweest en welke straf volgens hem passend is. Daarnaast kan de jongere een reactie geven op de bevindingen van de deskundigen. Net als in het volwassenenstrafrecht krijgt de jongere als verdachte het laatste woord (De Jonge & Van der Linden, 2007). De dialogische benadering in het jeugdstrafrecht heeft een pedagogische functie. Door met de jongere in gesprek te gaan en hem te laten zien wat de gevolgen van zijn handelen zijn voor het slachtoffer, de familie van het slachtoffer en voor de jongere zelf wordt een moreel appèl op de jongere gedaan. Dit moreel appèl moet ertoe dienen dat de jongere zich bewust wordt van de impact van zijn handelen en daar ook verantwoordelijkheid voor neemt. Echter wordt ook rekening gehouden met de onvolwaardige en kwetsbare procespositie van de jongere (Van Triest, 2004; Weijers, 2008b).

De rechtbank: streng, maar toegankelijk

De meeste adolescenten die voor de rechter moeten verschijnen, kunnen zich nauwelijks een goede voorstelling maken van wat er op een zitting gebeurt en wat er van hen verwacht wordt. Allereerst vinden de zittingen plaats in een indrukwekkend gebouw. Daarnaast is er in de rechtszaal sprake van vaste plaatsen voor de aanwezigen. De rechters, de Officier van Justitie,

de griffier en eventueel een vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming zitten op een verhoging en op een grote afstand van de jongere. Bovendien zijn de rechter, de Officier van Justitie en de griffier gekleed in een zwarte toga. Hierdoor is de afstand tussen de aanwezigen in de rechtbank en de jongere letterlijk en figuurlijk vrij groot. Dit heeft tot gevolg dat de jongere de rechtszaal onder indruk binnentreedt (Schuytvlot, 1999; Weijers, 2008c). Ondanks dat de rechtbank de taak heeft streng over te komen, moeten de rechter, de Officier van Justitie en de vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming daarnaast ook toegankelijk zijn voor zowel de jongere als zijn familie (Weijers, 2008c). Zoals eerder gesteld is, heeft de dialogische benadering in het jeugdstrafrecht een pedagogische functie. De Officier van Justitie en vooral de rechters hebben de pedagogische taak om op emotioneel niveau zo goed mogelijk contact te maken met de jongere. Daarnaast hebben kinderrechters de opgave ervoor te zorgen dat de jongere de procedure goed begrijpt en kan volgen wat er tijdens de zitting wordt besproken (Weijers, 2008c).

De cognitieve en emotionele ontwikkeling van de minderjarige

Omdat er tijdens de adolescentie vele cognitieve en emotionele ontwikkelingen plaatsvinden, is het van belang dat de rechter op de hoogte is van deze ontwikkelingen om zijn pedagogische taak zo goed mogelijk uit te kunnen voeren. In de adolescentieperiode vinden er allereerst op cognitief gebied veel ontwikkelingen plaats (Struyven, 2003). Volgens Piaget (1972, zoals geciteerd in Struyven, 2003) bevindt de adolescent zich in de hoogste ontwikkelingsfase, die zich voornamelijk ontwikkelt vanaf het twaalfde tot en met het vijftiende levensjaar, maar pas voltooid is rond het twintigste levensjaar (Santrock, 2007). In tegenstelling tot de manier van denken in de kindertijd is het denken van adolescenten minder afhankelijk van concrete zaken of gebeurtenissen. Daarnaast denken adolescenten makkelijker in abstracte termen, dat wil zeggen dat ze ideeën, meningen en opvattingen hebben over zaken als vriendschap, democratie en moraal. Adolescenten worden zich meer bewust van hun eigen manier van denken en reflecteren daarop (Struyven, 2003; Santrok, 2007).

Ook op sociaal-emotioneel gebied verandert er veel in de adolescentieperiode. De adolescent doet afstand van zijn kindrol en neemt rollen aan die bij volwassenen horen. In de vroege adolescentie is een toename van inter-persoonlijke relaties te zien, zoals bijvoorbeeld tussen ouders en kinderen en tussen kinderen en hun leeftijdsgenoten. De toenemende zelfstandigheid van adolescenten houdt in dat meningsverschillen met ouders niet altijd vermeden kunnen worden. Deze conflicten worden gezien als een gevolg van de veranderingen in de verwachtingen die ouders en adolescenten ten opzichte van elkaars rol

hebben. De toename van inter-persoonlijke relaties met leeftijdsgenoten zijn van belang voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de adolescent, omdat leeftijdsgenoten elkaar steun bieden bij het behouden en versterken van de zelfwaardering van de vaak onzekere adolescent. Ten slotte biedt de omgang met leeftijdsgenoten extra mogelijkheden tot het aanleren van sociale vaardigheden (De Wit, Van der Veer & Slot, 1995; Struyven, 2003).

Om goed op het cognitieve en sociaal-emotionele niveau van de jongere in te spelen zijn er een aantal zaken van belang. Allereerst is het belangrijk dat de rechter en Officier van Justitie de zitting begrijpelijk maken voor de jongere (Schuytplot, 1999; Weijers, 2008c). De rechter kan de jongere, voordat de zitting begint, voorstellen aan alle aanwezigen en daarbij uitleg geven over wie deze aanwezigen zijn en welke procedure er zal volgen. Tijdens de zitting is het van belang dat zowel de rechter als de Officier van Justitie jargon vermijden en af en toe te controleren of de jongere alles begrijpt. Op emotioneel niveau kan de rechter contact maken met de jeugdige door allereerst zijn interesse te tonen in de jongere. Die interesse betreft niet alleen het eventuele delict en de persoonlijke omstandigheden van de jongere, maar ook de vrijetijdsbesteding en zaken die de jongere zelf belangrijk vindt en naar voren wil brengen. Hierdoor wordt de jongere uitgenodigd zijn verhaal te vertellen. Naast de inhoudelijke interesse kan de rechter ook interesse tonen door zijn houding, namelijk door de jongere aankijken en naar hem te toe leunen. Ook is het belangrijk de vragen aan de jongere op een correcte manier te stellen, rekening houdend met het feit dat de meeste jongeren die voor de rechter verschijnen een laag cognitief vermogen hebben (Schuytplot, 1999; Weijers, 2008c). Vanuit pedagogisch perspectief is het van belang dat de rechter vooral korte, directe en bij voorkeur halfopen vragen stelt (Weijers, 2008c). Daarnaast moet de rechter beseffen dat minderjarigen thuis en vooral op school gewend zijn om te moeten antwoorden op vragen, waardoor zwijgen door de jongeren wordt geassocieerd met iets verbergen of met tekortschieten. Ook gaan vele jongeren er vanuit dat, vooral in beladen settings als een rechtszaal of politieverhoor, volwassenen uitsluitend zinvolle vragen stellen. Hierdoor is het voor jongeren gemakkelijker te antwoorden dan te zwijgen, ondanks dat rechter op hun zwijgrecht heeft gewezen. Volgens Schuytplot (1999) dient hierdoor afgevraagd te worden of jongeren het horen wel als recht ervaren.

Positie van de jongere tijdens de zitting

In de praktijk blijkt het echter moeilijk om tijdens de zitting de benodigde hulp op zowel sociaal-emotioneel als cognitief gebied aan minderjarigen aan te bieden. Allereerst heeft dit te maken met het feit dat veel jongeren in het jeugdrecht zowel een cognitieve als emotionele

ontwikkelingsachterstand te hebben (Schuytplot, 1999; Jonge & Van der Linden, 2007; Weijers, 2008c). Bij jongeren binnen het strafrecht komt dit volgens McCord, Widom en Crowell (2001) tot uiting in het gebrek aan probleemoplossend vermogen en sociale vaardigheden, een lager verbaal IQ en een taalachterstand. Daarnaast zijn jongeren over het algemeen gemakkelijk te beïnvloeden (Schuytplot, 1999; Weijers, 2008b). Hoewel verondersteld wordt dat de cognitieve ontwikkeling rond het zestiende levensjaar voltooid is, wordt dit beperkt door de sociaal-emotionele ontwikkeling. Jongeren onderschatten het risico van handelingen die ze verrichten en doen dit bovendien vaak onder invloed van de peergroep. Daarnaast hebben met name jongens moeite met impulsbeheersing, die ook na het achttiende levensjaar nog niet voltooid is (Weijers & Grisso, 2009).

Ondanks de moeilijke positie van minderjarigen binnen het jeugdrecht blijkt dat rechters zelf zeer veel aan het woord zijn, waardoor de jongere minder actief deelneemt (Weijers, 2008c; Ten Berge, 2008). Ook is er sprake van overmatig gebruik van jargon, zowel tussen de procespartijen als rechtstreeks tegenover de jongere (Weijers, 2008c). De oorzaak hiervan is dat het jargon dermate is ingeburgerd bij de aanwezigen van de rechtbank dat ze zich nauwelijks realiseren dat er volkomen langs de jongere heen gepraat wordt. Dit wordt versterkt wanneer er te snel geformuleerd wordt, waardoor de dialogen tussen de procespartijen moeilijk te volgen zijn. Ten slotte kijkt de rechter de jongere regelmatig niet aan, omdat hij voorovergebogen het dossier doorleest of naar de advocaat kijkt. Ook dit leidt tot een verminderde actieve deelname van de jongere (Weijers, 2008c).

Om de positie van jongeren in een rechtszaak te versterken en te zorgen voor een actieve deelname is het van belang te onderzoeken hoe jongeren zelf een rechtszitting ervaren (Schuytplot, 1999). Volgens Schuytplot (1999) kunnen kinderen zeer angstig en wantrouwend zijn wanneer zij voor de rechter moeten verschijnen. Jonge adolescenten kunnen vaak nog niet begrijpen dat wanneer je wordt opgeroepen het niet automatisch betekent dat je een crimineel bent. Ook is uit onderzoek van Schuytplot (1999) gebleken dat jongeren vaak een te hoge of een te lage verwachting hebben van de rechtszitting. Onderzoek van Eggermont (1993) geeft als verklaring hiervoor dat jongeren tijdens het politieverhoor zelf geen vragen durven te stellen over de rechtszitting, waardoor ze geen goede inschatting kunnen maken van de zitting. Na afloop van de zitting blijkt dat een aantal jongeren het vervelend vindt dat ze lang moeten wachten voor de zitting aanvangt (Van der Lelij & Seesing, 2007; Eggermont, 1993; Schuytplot, 1999). Het nadeel van lange wachttijden is dat het verhoogde spanning oplevert, waardoor de jongeren onzeker worden en geneigd zijn zich meer dan anders af te zetten tijdens de zitting (Van der Lelij & Seesing, 2007; Eggermont, 1993). Daarbij hebben

jeugdige verdachten in het strafrecht tijdens de zitting vaak moeite om hun gevoelens onder controle te houden. In het onderzoek van Schuytplot (1999) geeft een aantal jongeren aan dat de kinderrechter veel aan het woord is, waardoor ze zelf weinig inbreng hebben en het gevoel hebben dat er niet goed naar hen geluisterd wordt. Ook geeft een aantal jongeren aan dat ze de inhoud van het gesprek niet goed begrijpen (Eggermont, 1993; Schuytplot, 1999).

Onderzoek naar de ervaring van verschillende procesdeelnemers tijdens de zitting

De rechtbank te Amsterdam signaleert de genoemde problemen nog steeds tijdens kinderzittingen. In opdracht van de rechtbank te Amsterdam hebben Fijn en De Geus (2009) daarom onderzoek gedaan naar de civiele zittingen van kinderrechters. Een van de aanleidingen voor dit onderzoek is dat er onvoldoende bekend is over wat andere procesdeelnemers (advocaat, Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, ouders en kinderen) van de civiele zitting en hun mogelijkheid tot eigen inbreng verwachten ofwel noodzakelijk vinden. De civiele zitting wordt door de procesdeelnemers als een cruciaal element in de hulpverlening aan jongeren gezien. De manier waarop de kinderrechter de zitting leidt, iedereen de mogelijkheid geeft het woord te doen, luistert, confronteert, samenvat en tot slot een beslissing neemt, geeft ouders en kinderen het vertrouwen om zelfstandig of met hulpverlening verder te gaan. Hoewel rechters alle kinderen boven de twaalf jaar aan het woord laten, is in weinig gevallen te merken dat hetgeen het kind gezegd heeft van invloed is op de beslissing van de kinderrechter. Het is voor rechters moeilijk een inhoudelijk gesprek met een kind te hebben, omdat kinderen in veel gevallen in een loyaliteitsconflict verkeren tussen hun vader en moeder en tussen hun ouders en hulpverleners. Als kinderen aangeven dat het met behulp van hulpverlening goed gaat, erkennen zij daarmee dat het thuis niet goed gaat. Daarnaast ervaren kinderen en hun ouders de in het belang van het kind genomen maatregelen als een straf. Hulpverleners verkeren op de zitting in een zogenoemde 'spagaathouding'. Hulpverleners moeten op de zitting aan de rechter uitleggen waarom hulp voor de jongere noodzakelijk is. In veel gevallen is dit niet bevorderlijk voor het opbouwen van een effectieve hulpverleningsrelatie met ouders en het kind, omdat zij de hulpverleners ervaren als inbrekers in hun privéleven. De advocatuur is over het algemeen tevreden over de kinderrechters in Amsterdam. Echter wordt in de ogen van de advocatuur de ernst van de situatie waarin het kind verkeert nogal eens overdreven door de Raad voor de Kinderbescherming en Bureau Jeugdzorg. Advocaten menen dat hulpverleners de situatie overdrijven om de rechter aan hun kant te krijgen, omdat de angst verantwoordelijk te zijn voor een gezinsramp groot is. Fijn en De Geus (2009) hebben

onderzoek gedaan naar de verwachtingen en belangen van procesdeelnemers. Echter is de mening en ervaring van het kind buiten beschouwing gelaten, terwijl het kind het middelpunt van de zitting is. Dit onderzoek is een vervolgonderzoek op het onderzoek van Fijn en de Geus (2009), waarin expliciet wordt gekeken naar de mening en ervaring van het kind.

De ervaring van minderjarigen tijdens de zitting

Tot op heden is geen onderzoek gedaan naar de ervaringen van jongeren op de zitting op cognitief en sociaal-emotioneel gebied tijdens civiele en strafrechtelijke zaken. Echter is dit wel van belang, aangezien met name de rechters hierdoor inzicht krijgen in de belevingswereld van de jongeren en hierop kunnen anticiperen in toekomstige jeugdzittingen. Dit maakt de rechtszaak voor jongeren mogelijk minder ingewikkeld en kan tot een positiever gevolg voor de jongere leiden. In dit onderzoek wordt specifiek ingegaan op de beleving van minderjarigen in rechtszaken op cognitief en sociaal-emotioneel gebied. De onderzoeksvraag luidt als volgt: Hoe ervaren jongeren de zitting op sociaal-emotioneel en cognitief gebied? Uit deze onderzoeksvraag zijn twee deelvragen voortgevloeid, namelijk:

1. Verschillen jongens en meisjes in de leeftijdscategorieën van twaalf tot en met vijftien jaar én zestien en zeventien jaar in hun ervaring op de zitting op sociaal-emotioneel gebied en is hierbij verschil tussen strafrechtelijke en civielrechtelijke zittingen?
2. Verschillen jongens en meisjes in de leeftijdscategorieën van twaalf tot en met vijftien jaar én zestien en zeventien jaar in hun ervaring op de zitting op cognitief gebied en is hierbij verschil tussen strafrechtelijke en civielrechtelijke zittingen?

De meeste jongeren die voor de rechter verschijnen, lopen achter in hun ontwikkeling. Zij zijn dan ook nauwelijks in staat zich een goede voorstelling te maken van wat er gebeurt en wat er van hen wordt verwacht (Weijers, 2008a). Van meisjes wordt aangenomen dat zij voorlopen in hun ontwikkeling en daarom wordt verwacht dat zij de rechtszitting op sociaal-emotioneel gebied positiever ervaren en meer begrijpen dan jongens. Daarnaast is vanuit de ontwikkelingspsychologie bekend dat naar mate jongeren ouder worden, zij meer inzicht krijgen in sociale situaties en daardoor beter met hun eigen emoties en moeilijke, emotionele situaties kunnen omgaan (Santrock, 2007). Vandaar dat wordt verwacht dat de leeftijdscategorie met de oudere jongeren minder problemen op sociaal-emotioneel gebied ervaren en meer begrip hebben van de zitting. Bij veel jongeren is sprake van een ontwikkelingsachterstand op zowel sociaal-emotioneel als cognitief gebied (De Jonge & Van der Linden, 2007; Weijers, 2008a). Hierdoor wordt op beide gebieden geen verschil verwacht tussen jongeren uit het civiel recht en het strafrecht. Echter wordt wel aangenomen dat

jongeren minder problemen hebben op sociaal-emotioneel gebied en meer van de zitting begrijpen als zij op een hoger schoolniveau zitten.

In het navolgende deel van dit artikel, de methode, wordt beschreven op welke wijze het onderzoek naar de ervaring van jongeren is uitgevoerd. Daarna komen de resultaten aan de orde, welke ondersteund zullen worden door citaten van uitspraken van jongeren. In de discussie/conclusie zal antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag, namelijk hoe jongeren de zitting bij de kinderrechter ervaren. In de aanbeveling wordt beschreven wat eventuele verbeteringspunten zijn voor de rechtbank in Amsterdam.

Methode

Participanten

Dit onderzoek is uitgevoerd onder 47 jongeren in de leeftijd van twaalf tot en met zeventien jaar. De jongeren moesten allen voor de Amsterdamse kinderrechter verschijnen voor een civielrechtelijke of een strafrechtelijke zitting. Er was sprake van een selecte steekproef, omdat alleen jongeren die behoorden tot het arrondissement van de Amsterdamse rechtbank zijn geïnterviewd. Tevens was de steekproef select, omdat de onderzoekers hebben bepaald welke zittingen bijgewoond werden. De 47 participanten uit het onderzoek zijn verdeeld in de leeftijdscategorieën twaalf tot en met vijftien jaar (jongere leeftijdscategorie) en zestien tot en met zeventien jaar (oudere leeftijdscategorie). Daarnaast is onderscheid gemaakt in sekse en tussen jongeren uit het civiel recht en jongeren uit het strafrecht.

In totaal hebben 33 jongeren binnen het civiel recht deelgenomen, waarvan achttien jongens en vijftien meisjes. Er waren acht jongens uit de jonge leeftijdscategorie en tien uit de oudere leeftijdscategorie. Daarnaast waren er tien meisjes uit de jongere leeftijdscategorie en vijf meisjes uit de oudere leeftijdscategorie. Binnen het strafrecht hebben in totaal veertien jongeren deelgenomen. Vijf jongens behoorden tot de jongere leeftijdscategorie en negen jongens tot de oudere leeftijdscategorie. In het strafrecht waren te weinig meisjes beschikbaar om deel te nemen aan het onderzoek. Daarom is bij hen geen interview afgenomen.

De groep jonge jongens binnen het civiel recht bestond uit één jongen van twaalf, twee jongens van dertien, vier van veertien en één vijftienjarige jongen. Drie jongens kwamen voor de eerste keer bij de kinderrechter. De overige jongens kwamen veelal voor de tweede of derde keer. Drie jongens waren van Nederlandse afkomst. De overige etniciteiten waren Nederlands/Turks, Egyptisch, Marokkaans/Turks, Italiaans/Surinaams. Van één jongen was de etniciteit onbekend, maar was wel van niet-Nederlandse afkomst. Het schoolniveau was gevarieerd; een jongen zat op HAVO/VWO, twee op VMBO-theoretische leerweg, een op VMBO-kader, twee op VMBO-basis, een op praktijkonderwijs en een op ZMLK-niveau in het voortgezet onderwijs.

De groep oudere jongens binnen het civiel recht bestond uit vijf zestienjarige en vijf zeventienjarige jongens. Twee jongens kwamen voor de eerste keer bij de rechter. De overige zijn meerdere keren geweest, waarvan een voor de vijfde en een ander voor de zesde keer. Twee jongens waren van Nederlandse afkomst. Vier jongens waren van Surinaamse afkomst. De overige etniciteiten waren Curaçaos/Dominicaans, Surinaams/Nederlands en Zuid-

Afrikaans/Spaans. Van één jongen was de afkomst onbekend. Eén jongen zat in de zesde klas van het VWO. Twee jongens zaten op VMBO-basis, een op VMBO-kader en vier jongens zaten op het speciaal voortgezet onderwijs. Een jongen ging ten tijde van het onderzoek niet naar school en een ander functioneerde op LVG-niveau en was met een snuffelstage bezig.

In de groep meisjes uit de jonge leeftijdscategorie binnen het civiel recht zaten drie twaalfjarigen, twee dertienjarigen, twee veertienjarigen en drie meisjes van vijftien jaar. Twee meisjes waren van Nederlandse afkomst. Daarnaast was er een tweeling van Nederlands/Zuid-Afrikaanse afkomst. De overige etniciteiten waren Surinaams, Surinaams/Nederlands, Indonesisch/Nederlands, Surinaams/Dominicaans, Nederlands/Joegoslavisch en Marokkaans. Eén meisje zat in een MBO-schakeljaar. Drie andere meisjes zaten op het VMBO, waarvan één de theoretische richting volgde, de ander kaderberoepsgerichte en de derde basisberoepsgerichte leerweg volgde. Drie meisjes zaten op het voortgezet speciaal onderwijs. De tweeling zat in groep acht en is getest op HAVO/VWO-niveau. Eén meisje ging niet naar school en functioneerde op LVG-niveau. Alleen de tweeling was voor de eerste keer bij de rechter. De rest was gemiddeld voor twee of derde keer.

De groep oudere meisjes binnen het civiel recht bestond uit drie meisjes van zestien en twee van zeventien. Eén meisje was voor de eerste keer bij de rechter. De anderen waren er voor de tweede of derde keer. Twee meisjes waren van Nederlandse afkomst en één was Nederlands/Turks. De overige twee waren van Surinaamse en Marokkaanse afkomst. Eén van de meisjes zat op VMBO-basis, drie zaten er op het MBO en één meisje gaf aan dat ze op de MAVO zat.

De groep jonge jongens binnen het strafrecht bestond uit drie veertienjarigen en twee vijftienjarigen. Twee jongens kwamen voor de eerste keer bij de kinderrechter. De andere drie kwamen voor de tweede keer of meer. Twee jongens waren van Surinaamse afkomst en twee van Marokkaanse afkomst. Eén jongen was half Nederlands en half Indiaas. Drie jongens zaten op het VMBO-kader, waarvan een echter VWO-advies heeft gehad. Eén jongen zat op VMBO-basis en een ander op het praktijkonderwijs.

In de groep oudere jongens binnen het strafrecht zaten drie zestienjarige, vier zeventienjarige en drie achttienjarige jongens. De achttienjarige jongens zijn in het onderzoek meegenomen, omdat zij hun delict gepleegd hebben toen zij minderjarig waren. Vijf jongens kwamen voor de eerste keer bij de kinderrechter. Eén jongen was van Nederlandse afkomst. Twee jongens waren Surinaams. Daarnaast was er één Marokkaanse, één Zuid-Afrikaanse, één Tunesische, één Dominicaanse en één Nederlands/Marokkaanse jongen. Zes jongens volgden een MBO-opleiding. Daarnaast zat één jongen op het VWO en een ander op het

praktijkonderwijs. Eén van de jongens had geen scholing of werk, maar heeft wel VWO-niveau.

Tabel 1. *Beschrijvende Statistieken van de achtergrondkenmerken 'etniciteit', 'schoolniveau' en 'frequentie verschijnen voor rechter' bij jongens in het civiel recht (N = 18), meisjes in het civiel recht (N = 15) en jongens in het strafrecht (N = 14)*

	civiel recht		Strafrecht
	jongens	meisjes	Jongens
Nederlandse etniciteit (%)	27.7	26.7	6.7
niet-Nederlandse etniciteit (%)	72.3	73.3	93.3
schoolniveau Havo/VWO (%)	11.1	13.3	14.3
schoolniveau VMBO en MBO (%)	22.2	46.7	64.3
schoolniveau VMBO-basis en praktijkonderwijs (%)	66.7	40.0	21.4
eerste keer voor de rechter (%)	27.7	20.0	46.7
meerdere keren voor de rechter (%)	72.3	80.0	53.3

Procedure

Dit onderzoek was een praktijkgestuurd onderzoek, omdat vanuit de rechtbank te Amsterdam het verzoek is gekomen onderzoek te doen naar de ervaringen van jongeren op de zitting (Landsheer, 't Hart, De Goede & Van Dijk, 2003). De onderzoekers kregen van de contactpersoon van de rechtbank te Amsterdam de beschikbare zittingen door, waar de onderzoekers vervolgens een selectie hebben gemaakt. De onderzoekers mochten bij alle zittingen aanwezig zijn op grond van de bijzondere toestemming van de rechtbank voor de aanwezigheid (art. 495b lid 1 laatste zin jo. 501 Sv). Bij de geselecteerde zittingen die de onderzoekers bijwoonden, kregen zowel de gezinsvoogd, de advocaat, de ouders als de jongere een brief waarin ze geïnformeerd werden over het onderzoek. In deze brief stond dat de jongere anoniem zou blijven en dat met de gegeven antwoorden vertrouwelijk zou worden omgegaan. Wanneer de zitting begon, stelde de rechter de onderzoekers voor aan alle aanwezigen in de zaal en werd de jongere gewezen op het feit dat wanneer de jongere toestemming gaf, hij na de zitting aan het onderzoek mee kon werken. Tijdens de zitting observeerden de onderzoekers de jongere en noteerden wat hen opviel tijdens de zitting. Er

werden voornamelijk achtergrondkenmerken van de jongere en aantekeningen omtrent het proces genoteerd. Als de zitting voorbij was, gingen de onderzoekers met de jongere de rechtszaal uit om vervolgens op een rustige plek in de rechtbank het interview af te nemen. Voorafgaand aan het interview gaven de interviewers mondeling aan dat de jongere anoniem zou blijven en dat zijn antwoorden vertrouwelijk behandeld zouden worden.

Instrumenten

Dit onderzoek betrof een kwalitatief onderzoek. Allereerst vond het onderzoek plaats onder alledaagse omstandigheden aangezien de onderzoekers de jongeren in de rechtbank opzochten. Daarnaast zagen de onderzoekers de ervaring van jongeren in holistisch perspectief. Dat wil zeggen dat de onderzoekers het onderzoeksprobleem als een samenhangend geheel beschouwden. In dit onderzoek betekende dit dat de ervaring van de jongere gekoppeld werd aan de contextualiteit, namelijk hetgeen tijdens de zitting is geschied en de uitspraak in de zaak. Naast dat de jongeren geïnterviewd werden, observeerden de onderzoekers de jongeren en de andere procespartijen. Tijdens de rechtszitting noteerden de onderzoekers een aantal achtergrondkenmerken van de jongeren, zoals de leeftijd, etniciteit en het feit waarvoor de jongere ter zitting was (Bijlage 1). Er was sprake van datatriangulatie, omdat naast de observatie ook gebruik werd gemaakt van een interview (Bijlage 2). Dit betrof een semi-gestructureerd interview, aangezien de interviewvragen vooraf vastgesteld zijn, maar tijdens de afname soms aangepast werden wanneer de onderzoeker dit nodig achtte (Robson, 2000; Baarda, Goede & Kalmijn, 2000). Op deze manier had de onderzoeker de vrijheid de volgorde van de vragen te veranderen en zelf zijn exacte woordkeuze te bepalen. De vragenlijst is ontworpen door de onderzoekers, omdat een dergelijke vragenlijst voor deze specifieke doelgroep en setting nog niet bestond (Bijlage 2). Een nadeel van het afnemen van het interview is dat het tijdrovend is. Daarom hebben de onderzoekers gekozen voor een kort interview met dertien duidelijke vragen (Robson, 2000; Baarda & Goede, 2000). Daarnaast is voor een interview gekozen, omdat de jongere direct na de zitting te bereiken was, wat leidde tot een grotere respons. Ook waren er mogelijkheden tot doorvragen, waardoor er geen belangrijke informatie verloren ging. Het interview bestond voornamelijk uit open vragen, aangezien kinderen vaak geneigd zijn kort te antwoorden en door open vragen worden uitgenodigd hun verhaal te vertellen (Weijers, 2008c). Het is mogelijk dat jongeren sociaalwenselijke antwoorden geven. De onderzoekers probeerden dit te voorkomen door voorafgaand aan het onderzoek mee te delen dat de jongere alles mocht zeggen, dat het enkel

om de ervaring van de jongeren ging en dat de overige procespartijen niets over de inhoud van het interview te weten zouden komen.

Data-analyse

De data in dit onderzoek werd verkregen uit de observaties van de onderzoekers en de antwoorden van de jongeren op de vragen. De antwoorden op de interviewvragen werden geanalyseerd door middel van coderen. De vragen over de ervaringen van jongeren zijn opgesplitst in meerdere categorieën (Bijlage 3). De antwoorden op de vragen werden geanalyseerd door middel van open codering. De relevante fragmenten werden gelabeld en onderling vergeleken aan de hand van leeftijd, geslacht, civiel recht of strafrecht en schoolniveau. Op basis hiervan kon axiaal gecodeerd worden. Er kon namelijk per categorie aangegeven worden wat de lading van de antwoorden dekte. Selectief coderen vond in de laatste fase plaats. Door de samenhang tussen de categorieën te onderzoeken en te interpreteren vanuit de literatuur, kon een antwoord gevormd worden op de onderzoeksvraag (Boeije, 2006).

Resultaten

Resultaten – sociaal-emotionele ervaring

Het gevoel van jongeren voor, tijdens en na de zitting

Allereerst is onderzocht welke emoties jongeren in het jeugdrecht ervaren wanneer ze bij de rechter verschijnen (Bijlage 2). Na afloop van de civielrechtelijke en strafrechtelijke zittingen is de jongeren gevraagd wat voor gevoel ze hadden voordat ze de rechtszaal ingingen, of dit gevoel tijdens de zitting veranderde en hoe ze achteraf op de zitting terugkijken.

Civiel recht

Als eerste is de tien jonge meisjes binnen het civiel recht gevraagd naar hun emoties gedurende het proces. Bij deze meisjes komt naar voren dat de helft, ondanks dat de meerderheid vaker bij de rechter geweest, zenuwachtig is voordat ze de rechtszaal binnengaan. De andere helft van de meisjes voelt zich rustig of normaal. Vervolgens blijft bij zeven van de meisjes de emotie die ze vooraf ervaren, aanhouden tijdens de zitting. Bij de overige meisjes, die vooraf zenuwachtig zijn, verdwijnt dit negatieve gevoel. Achteraf geeft meer dan de helft van de meisjes aan dat ze de zitting mee vinden vallen. Het gevoel achteraf is bij vier meisjes gerelateerd aan de uitspraak van de rechter. Bij een voor de meisjes positieve beslissing vinden ze de zitting meevallen en bij een voor de meisjes negatieve beslissing tegenvallen¹. Wanneer de beslissing nog niet is uitgesproken geven de meisjes aan dat het gevoel achteraf gerelateerd is aan de rechter. Op het moment dat de meisjes het gevoel hebben dat de rechter goed naar ze geluisterd heeft, zijn ze achteraf positief over de zitting. Ze zijn negatief over de zitting wanneer ze het taalgebruik van de rechter te moeilijk vinden. Eén meisje antwoordt dan ook als volgt; *‘Ze gebruikte te moeilijke woorden. Ze moeten gewoon straattaal gebruiken!’*

Bij de vijf oudere meisjes blijkt dat de meerderheid zenuwachtig is voordat de zitting begint. Deze meisjes kunnen vooraf moeilijk inschatten wat ze kunnen verwachten (ook al zijn sommigen meerdere keren bij de rechter geweest) en zijn bang voor een negatieve uitslag. Eén meisje dat vooraf niet zenuwachtig is geeft aan dat ze *‘het toch al vaker heeft gehad’* en

¹ De beslissing van de rechter is beschreven vanuit het perspectief van de jongeren. Een positieve beslissing is een beslissing die de jongere zelf positief vindt. Dit kan echter voor de betrokkenen anders gezien worden. Jongeren beoordelen een beslissing vaak positief wanneer ze de uitspraak van tevoren zwaarder hadden ingeschat of wanneer, bij jongeren uit het strafrecht, de straf minder zwaar is dan wat de officier eist.

zich daarom ‘normaal’ voelt. Tijdens de zitting blijkt echter dat bij alle meisjes die van tevoren zenuwachtig zijn, de zenuwen verminderen. Deze afname heeft vooral te maken met het feit dat ze de rechter erg sympathiek vinden. Bij de overige meisjes blijft het gevoel tijdens de zitting hetzelfde, waarbij één meisje het volgende vertelt: *‘Ze doen toch wel wat ze willen dus zenuwachtig zijn verandert daar toch niks aan. Ik vind die rechter gewoon dom want hij luistert niet en doet wat hij zelf wil en niet wat het kind wil.’* Wanneer er naar de emoties achteraf werd gevraagd blijkt dat, net zoals de jongere meisjes, meer dan de helft van de oudere meisjes de zitting mee vindt vallen en dat dit ook bij deze meisjes gerelateerd is aan de uitspraak van de rechter.

Vervolgens zijn binnen het civiel recht de vragen over de emoties gedurende het proces aan de jongens gesteld. Hieruit blijkt allereerst dat de meerderheid van de acht jonge jongens voordat de zitting begint last heeft van een negatief gevoel zoals zenuwen. Bij deze jongens, in tegenstelling tot de meisjes, is het wel van invloed hoe vaak ze bij de rechter zijn geweest. Vooral de jongens die voor de eerste keer bij de rechter moeten verschijnen, geven aan dat ze van tevoren niet kunnen bedenken hoe de zitting zal verlopen of dat ze bang zijn voor een vervelende beslissing. De overige jongens voelen zich ‘normaal’ en één jongen geeft het volgende antwoord; *‘Niet echt een specifiek gevoel. Ik had het gevoel, nu ben ik van de staat, de staat beslist over mij. Ik heb geen eigen inbreng meer, geen eigen wil.’* Deze jongen is wel zowel bij civiel als strafrechtelijke zittingen aanwezig geweest. Vervolgens geven de jonge jongens die van tevoren zenuwachtig zijn bijna allemaal aan dat deze gevoelens tijdens de zitting verdwijnen of verminderen. Bij twee jongens blijft de emotie van vooraf, tijdens de zitting hetzelfde en opvallend is dat één jongen juist een negatief gevoel krijgt tijdens de zitting. Hij geeft hiervoor als verklaring dat hij een, in zijn ogen, negatieve uitspraak zag aankomen. Tot slot vindt de meerderheid van de jonge jongens de zitting achteraf meevallen. Een aantal jongens geeft hiervoor als reden dat ze een grotere zaal met meer mensen hadden verwacht of omdat ze het gesprek met de rechter erg mee vinden vallen. Van de zes jongens waar de rechter zijn beslissing al over heeft uitgesproken, is het gevoel achteraf bij de helft van de jongens gerelateerd aan deze beslissing. Bij een positieve beslissing vinden ze de zitting meevallen en ze vinden het tegenvallen bij een negatieve beslissing. Eén jongen geeft aan dat hij de zitting tegen vindt vallen omdat hij geen kans kreeg alleen met de rechter te praten zonder ouder(s) of andere mensen erbij.

Bij de tien oudere jongens blijkt allereerst dat de helft van de oudere jongens zenuwachtig of gespannen is voordat ze de rechtszaal ingaan ondanks dat sommigen vaker een zitting hebben meegemaakt. De andere helft heeft geen last van deze negatieve gevoelens.

Een aantal de jongens dat van tevoren geen zenuwen ervaart geeft aan dat dit komt doordat ze de uitspraak van tevoren *'toch al weten'*. Wel ervaren drie van deze jongens tijdens de zitting alsnog vervelende gevoelens door verschillende redenen; *'Ik had echt een boos gevoel, omdat het (OTS) verlengd werd.'*, *'Ik voelde me een beetje ongemakkelijk, omdat er heel wat vervelende dingen werden besproken.'* en *'Ik denk omdat er zoveel mensen waren.'* Bij vier van de jongens die van tevoren wel zenuwachtig waren, zakten de zenuwen tijdens de zitting weg aangezien ze de zitting van tevoren vervelender hadden voorgesteld. Achteraf vindt de helft van de jongens de zitting meevallen en de andere helft tegenvallen. Een aantal jongens vindt het tegenvallen door de spanning die ze ervaren en doordat ze de zitting te snel vinden gaan of juist te lang vinden duren. Tot slot is bij de helft van de jongens het gevoel achteraf gerelateerd aan de uitspraak van de rechter.

Strafrecht

Van de jongeren binnen het strafrecht blijkt dat bijna alle vijf de jonge jongens zenuwachtig zijn voordat de zitting begint. Twee jongens geven hierbij aan dat de zenuwen worden veroorzaakt door het feit dat het de eerste keer is dat ze voor een rechter moeten verschijnen en de andere twee komen pas voor de tweede keer bij de rechter. De enige jongen die van tevoren niet zenuwachtig is geeft de volgende verklaring: *'Niet zenuwachtig ofzo want ik ben hier al zo vaak geweest. Dan weer in die zaal, dan weer bij die rechter, dan weer door die deur.'* Tijdens de zitting zakten de zenuwen bij drie van de jongens af waarbij één jongen als reden geeft dat hij het gevoel heeft dat de rechter hem begreep en goed op de hoogte was van zijn proces verbaal. De jongen waarbij de zenuwen niet wegzakten tijdens de zitting antwoordt: *'Ik had wel stress vooral door wat die officier allemaal zei enzo.'* Wanneer de jongens wordt gevraagd hoe ze achteraf tegen de zitting aankijken blijkt dat twee jongens het mee vinden vallen en de rest vindt het tegenvallen. Bij de twee jongens die het tegen vinden vallen en één jongen die het mee vindt vallen is dit gevoel gerelateerd aan de beslissing¹. Daarnaast is één jongen achteraf opgelucht aangezien hij bang was dat de politie hem direct mee zou nemen wanneer de rechter zijn vonnis zou uitspreken.

Wanneer er bij de negen jongens uit de categorie oudere jongens gevraagd wordt naar hun emotie voor de zitting blijkt ten eerste dat de helft van de jongens een negatief gevoel zoals spanning, zenuwen of stres ervaart. Zo antwoordt een jongen; *'Ik had het gevoel 'dat gaat niet goed'. De advocaat zegt wel dat je niet hoeft te spannen maar dat doe ik wel!'* Deze

¹ De jongens vinden de zitting tegenvallen wanneer de beslissing in hun ogen negatief is en vinden het meevallen wanneer de beslissing in hun ogen positief is.

negatieve gevoelens hangen niet samen met het aantal keer dat de jongens bij de rechter zijn geweest, aangezien een aantal jongeren al vaker een rechtszitting hebben meegemaakt. De andere helft van de jongens voelt zich normaal of rustig; *‘Kijk het verspillen van energie aan emoties heeft weinig nut want ze weten toch dat ik het gedaan heb!’* De jongens met een negatief gevoel vooraf geven aan dat ze bang zijn voor een negatieve uitspraak van de rechter omdat ze niet goed kunnen inschatten wat de rechter zal beslissen. Vervolgens blijkt dat van de jongens die vooraf geen zenuwen ervaren, twee jongens zich tijdens de zitting ook rustig blijven voelen. Bij twee zenuwachtige jongens zakt de spanning gedurende het verloop van de zitting af. De overige jongens ervaren een negatief gevoel tijdens de zitting. Dit negatieve gevoel ontstaat voornamelijk nadat de Officier heeft gesproken en wanneer de jongeren hierop willen reageren: *‘Na de eis van de officier ga je wel stressen’, ‘Een gevoel van onmacht... Gelukkig had ik mijn advocaat om er tegen in te gaan want ik wist niet goed hoe ik er tegenin moest gaan.’* en *‘Ik kon niet uit mijn woorden komen, ik wil niet teveel maar ook niet te weinig vertellen.’* Tot slot is ook bij deze jongens achteraf gevraagd of ze de zitting mee of tegen vinden vallen. Hierbij komt naar voren dat alle jongens het mee vinden vallen. Bij vijf van de jongens is dit gevoel gerelateerd aan een voor hun positieve beslissing, bij twee jongens aan het verloop tijdens de zitting en bij één jongen specifiek aan de rechter. Deze laatste jongen geeft aan de rechter *‘wel een aardige gozer’* te vinden, terwijl hij op tv had gezien dat een rechter *‘je alleen veroordelend gaat toespreken’*.

Deelconclusie

Concluderend kan er gesteld worden dat bij zowel jongeren binnen het civiel recht als jongeren binnen het strafrecht minstens de helft van de jongeren zenuwachtig is of een negatief gevoel ervaart voordat de zitting begint. Enkel de jonge jongens geven aan dat dit komt doordat het pas hun eerste of tweede zitting is. Bij de oudere jongens en alle meisjes maakt dit echter geen verschil. Ook blijkt dat bij minstens de helft van alle jongeren de zenuwen tijdens de zitting verminderen met als reden dat ze de zitting mee vinden vallen. Wel is opvallend dat alleen een aantal jongens dat van tevoren geen zenuwen ervaart, tijdens de zitting juist een negatief gevoel krijgt. Bij strafzittingen zijn de uitspraken van de officier vaak de aanleiding voor spanning tijdens de zitting. De redenen voor spanning tijdens civielrechtelijke zittingen verschillen per jongere. Ook blijkt binnen het civiel recht dat minstens de helft van de jongeren de zitting uiteindelijk mee vindt vallen. Waaraan dit gevoel achteraf gerelateerd is, verschilt per leeftijdscategorie. Bij de oudere jongeren is het vaak gerelateerd aan de uitspraak en bij een aantal jonge meisjes en jonge jongens is dit gevoel

gerelateerd aan de rechter. Wanneer ze de rechter positief ervaren vinden ze de zitting meevallen. Ten slotte blijkt dat binnen het strafrecht het gevoel achteraf verschillend is voor de leeftijdsgroepen. De meerderheid van de jonge jongens vindt de zitting tegenvallen, terwijl alle oudere jongens de zitting juist mee vinden vallen.

Hoe jongeren het verloop van de zitting ervaren

Om te onderzoeken hoe jongeren het verloop van de zitting ervaren is de mening van de jongeren getracht te achterhalen over de afwezigheid en aanwezigheid van hun ouder(s) tijdens de zitting, over hun advocaat wanneer deze aanwezig is en of ze het gevoel hebben meer hulp nodig te hebben tijdens de zitting. Omdat het verloop van een strafrechtelijke zitting verschilt met het verloop van een civielrechtelijke zitting zijn ook de bijbehorende vragen anders. Bij de strafrechtelijke zittingen is onderzocht hoe de jongeren de af- of aanwezigheid van hun ouder(s) ervaren wanneer de persoonlijke omstandigheden worden besproken tijdens de zitting. Bij civielrechtelijke zittingen is onderzocht hoe de jongeren de af- of aanwezigheid van hun ouder(s) ervaren wanneer de rechter het wil hebben over de mening van de jongere (wat regelmatig gaat over de ouder(s)). Tot slot zijn de vragen over de advocaat en over eventuele extra hulp hetzelfde voor beide soorten zittingen.

Civiel recht

Allereerst is binnen het civiel recht de tien jonge meisjes gevraagd wat ze ervan vinden als hun ouder(s) de rechtszaal uit moeten zodat de jongere alleen met de rechter kunnen praten. De helft van de meisjes geeft aan dat dit hen niet uitmaakt of dat ze hun ouder(s) er juist wel bij willen hebben. Zo antwoordt één meisje het volgende; *‘Ik had liever dat iedereen erbij bleef. Dan kon ik mijn moeder de waarheid zeggen.’* De andere helft geeft aan dat ze makkelijker hun mening kunnen uiten wanneer hun ouder(s) afwezig tijdens het gesprek met de rechter. Daarbij heeft deze helft het gevoel alles te kunnen zeggen tegen de rechter. Uit de vragen die over de hulp gaan tijdens de zitting, blijkt dat bijna alle meisjes geen advocaat hebben en een aantal meisjes geeft daarbij uit zichzelf aan deze ook niet nodig te hebben. De twee meisjes met advocaat zijn niet tevreden omdat de advocaat de meisjes vooraf te weinig informatie verschaft en het standpunt van de meisjes niet goed verwoordt tijdens de zitting. Echter, op de vraag of de meisjes meer hulp zouden willen antwoordt de meerderheid dat ze dit niet nodig vinden. De meisjes die wel extra hulp zouden willen zien dit in een vorm van een vertrouwenspersoon.

Bij de vijf oudere meisjes blijkt dat de aanwezigheid van de ouder(s) bijna alle meisjes niet uitmaakt. Eén meisje spreekt haar voorkeur wel uit; *‘Nou ik kon [zonder mijn moeder] zeggen wat ik vond en wat ik wou enzo, zonder dat ik zag hoe mijn moeder zou reageren op mij en op wat ik zeg.’* De vraag over de hulp van de advocaat is, net zoals bij de jonge meisjes, bij meer dan de helft van de oudere meisjes niet van toepassing door de afwezigheid van een advocaat. De meisjes die wel bijgestaan worden door een advocaat zijn, in tegenstelling tot de jonge meisjes, hier tevreden over. Ook geven alle oudere meisjes aan dat ze extra hulp niet nodig achtten aangezien de aanwezigen het tijdens de zitting onderling al eens waren over de maatregel, ze genoeg hadden aan hun advocaat of omdat *‘extra hulp toch niet helpt’*.

Bij de acht jongens uit de categorie jonge jongens komt naar voren dat de helft liever heeft dat de ouder(s) even weg gaan tijdens het gesprek tussen de jongere en de rechter en dat het de andere helft niet uitmaakt. De jongens bij wie het wel uitmaakt, hebben het gevoel dat ze tijdens de afwezigheid van de ouder(s) alles kunnen zeggen tegen de rechter zonder bang te zijn voor de reactie van hun ouder(s). Vervolgens blijkt dat slechts één jongen bijgestaan wordt door een advocaat maar hier wel tevreden over is. Twee van de jongens die geen hulp ontvangen van een advocaat geven daarbij uit zichzelf aan dit ook niet te willen. Ten slotte blijkt dat de meerderheid van de jongens geen extra hulp zou willen. Eén van deze jongens benadrukt daarbij het aspect privacy; *‘Ik vind het wel fijn alleen, want dan kan tenminste niemand het doorvertellen.’*

Ten slotte is van de tien oudere jongens bij drie jongens de vraag over de aanwezigheid van de ouder(s) tijdens de zitting niet van toepassing. Onder de overige jongens geeft de meerderheid aan dat het ze niet uitmaakt of hun ouder(s) niet of wel aanwezig zijn. Twee jongens willen hun ouder(s) er juist wel bij hebben zodat de ouder(s) alles kunnen horen en er geen wantrouwen kan ontstaan. Wanneer de oudere jongens werd gevraagd wat ze van hun advocaat vinden en of ze meer hulp nodig hadden, antwoorden slechts vier jongens dat ze een advocaat hebben. Wel zijn deze jongeren tevreden over hun advocaat doordat hij/zij hun standpunt goed heeft kunnen verwoorden tijdens de zitting. Daarbij geeft meer dan de helft van de jongens aan geen behoefte te hebben aan extra hulp. Degenen die wel extra hulp zouden willen, zien dit in de vorm van een vertrouwenspersoon zoals hun moeder of een coach die ze goed kennen.

Strafrecht

Onder de jongeren uit het strafrecht geeft de meerderheid van de vijf jonge jongens aan dat ze liever hebben dat hun ouder(s), maar ook alle anderen aanwezig, afwezig zijn tijdens het

bespreken van de persoonlijke omstandigheden. Deze jongens vinden het moeilijk hierover te praten wanneer er meerdere mensen bij zijn. De enige jongen voor wie de aanwezigheid van de ouder(s) geen verschil maakt antwoordt: *'Maakte mij niet uit, iedereen wist het toch allemaal door dat filmpje.'* Op de vragen over de advocaat en of ze meer hulp zouden willen naast hun advocaat antwoorden alle jongens dat ze een advocaat hebben, hier tevreden over zijn en geen behoefte hebben aan extra hulp. De jongeren vinden het fijn dat de advocaat hen van tevoren uitleg verschaft over het verloop van de zitting maar ze zijn vooral tevreden over het feit dat de advocaat tijdens de zitting duidelijk probeert te ontkrachten wat de officier betoogt; *'Ze zorgde ervoor dat wat de officier zei minder werd.'*

Bij de negen oudere jongens blijkt, in tegenstelling tot de jonge jongens, dat het ze allemaal niet uitmaakt dat hun ouder(s) de gehele zitting aanwezig zijn. Een aantal jongens geeft als reden dat ze niks te verbergen hebben of dat iedereen *'toch al alles van ze weet.'* Vervolgens is de jongeren de vraag gesteld of ze een advocaat hadden en of ze hier tevreden over zijn. Uit deze vraag blijkt dat de jongens allemaal zijn bijgestaan door een advocaat en dat de meerderheid van de jongens hier tevreden over is. De jongeren geven aan positief te zijn om een aantal redenen. De advocaat was volgens de jongeren betrokken en aardig, hij heeft van tevoren uitgelegd wie er in de rechtszaal zouden zitten en wat er ging gebeuren en de advocaat weet goed wat te zeggen en te doen tijdens de zitting. Eén van de jongens geeft zelfs het volgende aan: *'Ik vond mijn advocaat heel goed omdat ik het knap vind dat hij iemand kan goedpraten die duidelijk iets fout heeft gedaan!'* Ten slotte blijkt dat alle jongens extra hulp niet nodig achten omdat ze al voldoende hulp ontvangen of vinden dat ze het alleen af kunnen.

Deelconclusie

Onder alle jongeren binnen het civiel recht blijkt dat het minstens de helft van deze jongeren niet uitmaakt of de ouder(s) niet of wel aanwezig zijn tijdens de zitting. De jongeren uit het strafrecht verschillen echter in hun mening over de aanwezigheid van hun ouder(s) tijdens de bespreking van de persoonlijke omstandigheden. De jonge jongens geven aan dit liever met zo weinig mogelijk mensen te bespreken, terwijl het de oudere jongens niet uitmaakt omdat ze het gevoel hebben dat iedereen alles al van ze weet. De vraag over de advocaat blijkt binnen het civiel recht voor de meerderheid van de jongeren niet van toepassing waardoor geen goede algemene uitspraak gedaan kan worden. Onder de jongeren die tijdens civielrechtelijke zittingen wel de hulp van een advocaat hebben ontvangen zijn alleen de jongere meisjes niet tevreden. De mening over de advocaat is binnen het civiel recht vaak afhankelijk van hoe

goed de advocaat de jongeren verwoordt tijdens de zitting. Vervolgens zouden de meeste jongeren binnen het civiel recht, ondanks dat ze geen advocaat hebben, ook geen extra hulp willen ontvangen. Hierbij geeft één jongen aan dat hij geen extra hulp wil omdat hij bang is dat zijn privacy geschonden zal worden. Een aantal jongeren dat aangeeft wel behoefte te hebben aan extra hulp zien dit in de vorm van een vertrouwenspersoon. Binnen het strafrecht zijn de jongeren bijna allemaal tevreden over hun advocaat en ook zij hebben geen behoefte aan extra hulp. Voor deze jongeren is het belangrijk dat de advocaat ze goed voorbereidt en dat de jongeren tijdens de zitting het gevoel hebben dat ze goed verdedigd worden.

Hoe jongeren de manier van omgang met de rechter ervaren

Hoe jongeren tegen de rechter aankijken en zijn manier van omgang ervaren is onderzocht door de jongeren te vragen wat ze vinden van de manier waarop de rechter tegen hen praat en hoe hij ze vragen stelt.

Civiel recht

Bij zowel de meisjes als de jongens uit het civiel recht blijkt dat bijna alle jongeren positief zijn over de rechter en ook het gevoel hebben alles tegen de rechter te kunnen zeggen. De positieve aspecten die de jonge meisjes en jonge jongens vaak benoemen zijn dat de rechter vriendelijk is en goed luistert, zoals: *‘Nou ik vond hem wel aardig eigenlijk en hij luisterde heel goed naar wat ik te zeggen had.’* en *‘Hij was heel vriendelijk en niet zoals andere rechters. Dan heb je meer het gevoel dat ze je aanvallen.’* De jonge jongens geven daarbij aan dat ze de rechter netjes en beleefd vinden. Bij de oudere meisjes blijkt dat ze goed begrepen wat de rechter vertelde en hij *‘tenminste normaal praat’*. De oudere jongens vinden het vooral belangrijk dat de rechter ze de ruimte geeft om zelf te vertellen.

Een aantal jongeren binnen het civiel recht dat negatief is over de rechter heeft de volgende reacties. Een ouder meisje antwoordt; *‘Hij doet toch gewoon wat hij wil ook al doe ik me best.’* En een jonge jongen vertelt dat hij liever met de rechter alleen wilde praten zodat de rechter hem beter zou begrijpen. Tot slot is een oudere jongen niet tevreden over de rechter omdat hij te snel praatte en de jongen zelf zijn verhaal niet kwijt kon.

Strafrecht

Ook is onderzocht hoe jongeren uit het strafrecht de manier van omgang met de rechter ervaren. Bij de vijf jonge jongens blijkt ten eerste dat ze allemaal tevreden zijn over de manier waarop de rechter met ze omgaat en de negen oudere jongens zijn bijna allemaal tevreden. De

jongens vinden het fijn dat de rechter alles uitlegt, ze begrijpen hem goed en vinden de rechter aardig en beleefd. Ook geven veel jongens aan dat ze van tevoren hadden verwacht dat er veel juridische termen zou worden gebruikt en de rechter minder vriendelijk zou zijn. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een aantal antwoorden van de jonge jongens; *‘Het was gewoon makkelijk tegen hem praten, het leek niet alsof hij boos was ofzo’* en *‘Het viel mee want ik had verwacht dat hij heel streng was’*. Eén van de oudere jongens geeft wel een tip aan de rechter: *‘Ideaal gezien mocht het wat pedagogischer zeg maar. Als ze erachter willen komen hoe het zit zouden ze me langer moeten laten praten.’* De enige jongen die niet positief is over de rechter vertelt dat hij niet alles kon zeggen doordat hij te gespannen is.

Deelconclusie

Uit de antwoorden van jongeren binnen het civiel recht en strafrecht kan geconcludeerd worden dat de meeste jongeren positief zijn over de rechter en het gevoel hebben dat ze alles tegen hem/haar kunnen zeggen. Belangrijke positieve aspecten van de rechter zijn dat hij vriendelijk, beleefd en duidelijk is, goed luistert, minder streng is dan verwacht en de jongeren ook aan het woord laat. Het valt op dat vooral jongeren binnen het strafrecht van tevoren vaak onrealistische verwachtingen hebben waardoor de rechter erg meevalt.

Hoe jongeren de locatie ervaren

Ook is onderzocht wat de jongeren vinden van de plek waar de zitting plaatsvindt, en of ze liever zouden willen dat het ergens anders zou plaatsvinden of dat de rechter naar een andere plek zou komen.

Civiel recht

Onder de jonge meisjes en jonge jongens binnen het civiel recht blijkt allereerst dat de meerderheid geen probleem heeft met de plek. Een meisje dat tevreden is antwoordt; *‘Als ze thuis of op school komen, dan zou ik het niet meer serieus nemen’* en een jongen die tevreden is geeft hiervoor als reden *‘Een rechtszaak is iets aparts, dus moet het ook op een speciale plek.’* Twee jonge jongens die niet tevreden zijn met de locatie zouden liever willen dat de rechter bij hen thuis komt. Zo geeft één jongen aan dat wanneer de rechter bij hem thuis zou komen zelf zou kunnen zien hoe het thuis is.

Wanneer de oudere meisjes en jongens hun mening geven over de locatie van de zitting komt naar voren dat ze allemaal geen probleem hebben met de locatie. Eén meisje antwoordt bijvoorbeeld dat ze tevreden is over de locatie aangezien iedereen in de rechtszaal

zijn plaats weet. Wel geeft een jongen aan dat hij het vooral belangrijk vindt dat de ruimte afgesloten is.

Strafrecht

Binnen het strafrecht zijn bijna alle jongens tevreden over de locatie van de zitting of maakt het ze niet uit waar ze voor de rechter moeten verschijnen. Eén van de vijf jonge jongens die het wel uitmaakt geeft aan de rechter liever thuis te ontvangen omdat hij de sfeer in de rechtszaal niet prettig vindt. Wanneer de oudere jongeren gevraagd wordt waarom het ze niet uitmaakt geven de jongens hier vooral praktische redenen voor. Ze vinden de plek namelijk goed omdat het goed bereikbaar is, ze met de auto zijn gebracht en vinden het moeilijk voor te stellen waar de zitting anders zou moeten plaatsvinden. Degene die de locatie niet geschikt vindt zou liever alleen met de rechter willen praten om het volgende: *‘Het oordeel zou juist zijn als de rechter meer van mij weet. Bijvoorbeeld als we met z’n tweeën in een kamertje zitten want in de zaal legt de officier druk op de rechter.’*

Deelconclusie

Geconcludeerd kan worden dat zowel in het civiel recht als in het strafrecht de meeste jongeren geen probleem hebben met de locatie van de zitting en het rechtsgebouw en daarbij de rechtszaal niet negatief ervaren. Jongeren binnen het civiel recht nemen de zitting serieus doordat het gebouw speciaal voor rechtszaken is bestemd. Ook vinden ze het prettig dat de rol van iedereen duidelijk is en ze zijn gesteld op hun privacy die hier gewaarborgd wordt. Binnen het strafrecht kunnen jongeren zich vooral moeilijk voorstellen waar de zitting anders plaats zou kunnen vinden.

Resultaten – cognitieve ervaring

Het begrip van de jongere omtrent de reden van aanwezigheid

De eerste vraag van het interview over de ervaring van de jongeren op cognitief gebied heeft betrekking op het begrip van de jongeren omtrent de reden van hun aanwezigheid in de rechtbank. Met de eerste vraag *‘kun je mij uitleggen waarvoor jij hier vandaag bent’* wordt nagegaan in hoeverre jongeren de reden dat ze voor de rechter moeten verschijnen kunnen omschrijven.

Civiel recht

De meerderheid van de acht jonge jongens binnen het civiel recht geeft op deze vraag een juridische term als antwoord, bijvoorbeeld OTS of uithuisplaatsing. Voor de andere jongens geldt dat zij zeggen dat ze voor de rechter moeten verschijnen om te kijken of ze naar huis mogen. Opvallend is dat de jongens die een juridische term als antwoord geven, niet in details treden, terwijl de zaken variëren van een verlenging tot opheffing van de OTS of uithuisplaatsing.

Twee van de tien jongens uit de categorie oudere jongens binnen het civiel recht hebben geen idee waarom ze voor de rechter verschijnen. Deze jongens zitten beiden op het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Twee jongens die tevens op het Voortgezet Speciaal Onderwijs zitten geven onmiddellijk aan dat ze voor de verlenging van de OTS aanwezig zijn, maar vergeten te noemen dat de beslissing ook over de uithuisplaatsing gaat. Twee andere jongens weten dat zij voor de uithuisplaatsing bij de rechter zijn, maar noemen dit ‘uithuisverlenging’ respectievelijk ‘uithuiszitting’. De vier andere jongens weten precies waarvoor zij aanwezig zijn. Deze jongens hebben een schoolniveau van minimaal VMBO-kaderberoepsgerichte leerweg.

Twee van de tien jonge meisjes binnen het civiel recht weten niet waarom ze voor de rechter verschijnen. De meisjes zitten beide op het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Op één meisje na gebruiken jonge meisjes geen juridische termen in de beantwoording van de vraag. De antwoorden zijn gevarieerd: *‘Ik ben hier omdat er onderzoek is gedaan naar mijn gezin.’*, *‘Ja, een maand geleden zat ik gesloten en daar ben ik toen van vrijgesproken. Ik heb nog wel hulp nodig en vandaag kreeg ik te horen of dat doorging.’* en *‘Ik ben hier om te kijken waar ik heen moet, waar ik nu zit of ergens anders.’*

Drie van de vijf oudere meisjes geven aan dat zij aanwezig zijn voor de machtiging uithuisplaatsing. Twee andere meisjes geven een beschrijving: *‘Omdat ik drie dagen weg was zonder tegen m’n moeder te zeggen waar ik was. Toen heb ik ruzie met m’n moeder gekregen en FFT (Functional Family Therapy) zei dat ik vier weken ergens anders heen moest’* en *‘Ja of ik weer terug mag naar huis, maar ik wist eigenlijk al dat het doorging!’* De OTS of de uithuisplaatsing is in drie van de vijf zaken afgewezen. Bij de andere twee zaken is de reden voor verlenging de psychische gesteldheid van moeder en een uit de hand gelopen conflict tussen moeder en dochter. Het lijkt alsof de problematiek bij deze meisjes is afgenomen of dat er externe factoren zijn waardoor de problematiek blijft bestaan.

Strafrecht

Drie van de vijf jonge jongens binnen het strafrecht beschrijven het feit waarvoor zij bij de rechter moeten komen. Eén van deze jongens is verbaasd dat hem nog een andere zaak ten laste wordt gelegd: *‘Nou ik dacht dat het alleen over die twee brommers ging die ik had gevonden, maar ik wist eigenlijk niet dat het ook over die brommer ging die ik van m’n neef had gekocht!’* Twee jongens vertellen niet de inhoud van het delict, maar geven enkel aan dat zij een strafbaar feit hebben gepleegd: *‘Omdat ik een strafbaar feit heb gepleegd.’* en *‘Ik ben hier voor de straf, omdat ik iets gedaan heb wat niet mag.’*

Alle negen oudere jongens binnen het strafrecht weten waarom zij voor de rechter moeten verschijnen. Eén jongen geeft aan dat hij het niet weet, maar na doorvragen zegt hij dat hij komt voor geweldpleging. Opvallend is dat slechts twee jongens aangeven dat zij iets hebben gedaan dat strafbaar is. De andere jongens zijn oppervlakkig in hun antwoord: *‘Ik ben hier voor die twee zaken.’*, *‘M’n moeder werd gebeld dat ik geslagen had.’* en *‘Ja, ze verdenken me van diefstal.’*

Deelconclusie

Jonge jongens binnen het civiel recht geven over het algemeen een juridische term als antwoord op de vraag waarom zij aanwezig zijn. Dit is onafhankelijk van hun schoolniveau. De antwoorden zijn niet gespecificeerd, zodat niet duidelijk wordt of de jonge jongens de exacte reden van hun aanwezigheid begrijpen. De meerderheid van de oudere jongens is onvolledig in hun antwoord of geeft een verkeerde benaming aan de juridische term. Dit zijn met name de jongens die functioneren op LVG-niveau.

Opvallend is dat jonge meisjes geen juridische termen noemen, maar een beschrijving geven van de situatie en/of problematiek. De jonge meisjes die niet weten waarom ze voor de rechter moeten verschijnen, functioneren op LVG-niveau. Oudere meisjes zijn net als de jongens niet gedetailleerd in hun antwoord of geven een beschrijving van de problematiek.

Jonge jongens binnen het strafrecht kunnen een goede delictomschrijving geven. De oudere jongens binnen het strafrecht weten eveneens waarom zij voor de rechter moeten verschijnen, maar zijn vaag in hun omschrijving.

Gezien de antwoorden van de jongens binnen het strafrecht lijkt het begrip omtrent de reden van aanwezigheid niet afhankelijk te zijn van schoolniveau. Waarschijnlijk is het voor jongens binnen het strafrecht duidelijk waarom ze aanwezig zijn, doordat ze zelf het delict hebben gepleegd en dus weten waar de zitting over gaat. Daarnaast is het mogelijk dat met name oudere jongens een vage omschrijving geven, omdat zij geen openheid van zaken willen

geven over het delict. In het civiel recht lijkt de kennis over de reden van aanwezigheid bij oudere jongens afhankelijk te zijn van schoolniveau. Bij jonge jongens blijft dit onduidelijk, omdat zij alleen een juridische term noemen.

Het begrip van de jongere omtrent het verschil tussen een strafrechtelijke en civielrechtelijke zitting

Aan de jongeren is gevraagd of zij weten of zij een strafrechtelijke of civielrechtelijke zitting hebben bijgewoond. Niet aan elke jongere is gevraagd of hij het verschil weet tussen een strafrechtelijke en civielrechtelijke zitting, omdat sommige jongeren, met name binnen het civiel recht, de reden van hun aanwezigheid niet of nauwelijks kunnen benoemen. De interviewers schatten in dat deze vraag te moeilijk zou zijn, waardoor de jongere mogelijk zou afhaken.

Civiel recht

Slechts aan drie van de acht jonge jongens binnen het civiel recht is de vraag gesteld. Echter geven de antwoorden goed het begrip van deze jongeren weer: *‘Civiel is voor behandeling en dan heb je het zelf aangevraagd. En straf is als Bureau Jeugdzorg jou heeft weggezet.’* en *‘Ik weet het niet, maar het is niet voor straf, want ik heb niks fout gedaan.’* en *‘Weet ik niet. Ze hebben alleen gezegd dat ik hier langs moet komen.’* De eerste twee jongens zitten op VMBO-kader. Het laatste antwoord is van een jongen die praktijkonderwijs volgt.

Zeven van de tien oudere jongens binnen het civiel recht hebben de vraag ook beantwoord. Twee jongens weten niet of ze een civielrechtelijke of strafrechtelijke zitting hebben bijgewoond. Twee jongens die functioneren op HAVO/VWO niveau leggen goed uit wat het verschil is. Opvallend is het antwoord van een verbaal sterke jongen die op LVG-niveau functioneert: *‘Ja, dit is civiel. Bij strafrecht heb je een delict gepleegd en bij civiel recht kom je bij de rechter als er problemen zijn in je gezin of als je veel politiecontacten hebt of problemen met je gedrag.’* Hij is gezien zijn schoolniveau een uitzondering op jongeren die op hetzelfde schoolniveau zitten. Twee andere jongens die VMBO-basis volgen, geven aan dat ze denken dat de zitting civielrechtelijk was: *‘Het verschil is dat het hier alleen een gesprek is.’* en *‘Volgens mij civiel, want er was geen discussie.’*

Vijf van de tien jonge meisjes binnen het civiel recht hebben de vraag niet beantwoord, omdat ze niet weten waarvoor ze voor de rechter moeten verschijnen. Drie van deze meisjes functioneren op LVG-niveau. Een ander meisje, eveneens functionerend op LVG-niveau, weet wel waarom ze voor de rechter moet verschijnen, maar kan het verschil

tussen het civiel recht en strafrecht niet benoemen. De overige vier meisjes kunnen het verschil goed uitleggen. Deze meisjes zitten allen op het MBO of HAVO/VWO. Opvallend is het analytische antwoord van een meisje van twaalf jaar, dat in groep 8 HAVO/VWO advies heeft gekregen: *‘Civiel, want bij de strafrechter kun je straf krijgen, maar dat krijgen wij niet, want OTS is geen straf.’*

Drie van de vijf oudere meisjes binnen het civiel recht weten dat hun zaak civielrechtelijk is. De meisjes merken op dat de zitting civielrechtelijk is, omdat ze weten dat het in ieder geval niet strafrechtelijk is. Het verschil kunnen ze echter niet uitleggen. Eén meisje weet niet wat het verschil is en aan een ander meisje is de vraag niet gesteld.

Strafrecht

Binnen het strafrecht weten drie van de vijf jonge jongens niet of de zitting strafrechtelijk of civielrechtelijk is. Een andere jongen weet wel dat de zitting strafrechtelijk is, maar hij kan het verschil niet benoemen.

Vier van de negen oudere jongens binnen het strafrecht weten dat zij een strafrechtelijk zitting bijwonen, maar weten niet het verschil tussen het civiel recht en het strafrecht. Deze jongens zitten allen op het MBO. Twee jongens op VWO omschrijven het verschil met deze bewoordingen: *‘Dit is een strafzaak, want het gaat om een vastgesteld feit en een civiele zaak is iets sociaals ofzo’* respectievelijk *‘Dit is civiel recht, ow nee... of strafrecht. Het is moeilijk te zeggen want als je wordt opgepakt omdat je iets fout doet is het strafrecht, maar omdat het die vrouw is die me aanklaagde is het ook civiel?’* Met ‘die vrouw’ bedoelt deze jongen de Officier van Justitie. Aan twee jongens is de vraag niet gesteld.

Deelconclusie

Jonge jongens in het civiel recht kunnen niet duidelijk het verschil omschrijven tussen civiel recht en strafrecht. Echter is deze vraag slechts aan drie jongens gesteld, waardoor geen algemene uitspraak kan gedaan worden over jonge jongens. Bij de oudere jongens kunnen jongens van HAVO/VWO-niveau precies het verschil aangeven. Jongeren met een lager schoolniveau geven aan dat de zitting civielrechtelijk is, omdat er alleen een gesprek is of weten het niet.

Ook bij de groep jonge meisjes blijkt dat degenen die op HAVO/VWO-niveau functioneren kunnen uitleggen wat het verschil is tussen civiel recht en strafrecht. Het merendeel van de meisjes dat de vraag niet beantwoord heeft, omdat ze niet wisten waarvoor

ze voor de rechter moesten verschijnen, functioneert op LVG-niveau. Het merendeel van de oudere meisjes redeneert dat het civiel recht is, omdat het in ieder geval geen strafrecht is.

De meeste jonge jongens binnen het strafrecht kunnen niet uitleggen of hun zitting civielrechtelijk of strafrechtelijk is. Het merendeel van de oudere jongens weet dat zij een strafrechtelijke zitting hebben. Echter kunnen zij niet of niet precies uitleggen wat het verschil is tussen civiel recht en strafrecht.

Gezien de resultaten lijkt het begrip van de jongeren omtrent het verschil tussen civiel recht en strafrecht afhankelijk te zijn van schoolniveau. Daarnaast lijkt leeftijd geen rol te spelen, aangezien ook de oudere jongeren niet duidelijk kunnen omschrijven wat het verschil is tussen civiel recht en strafrecht. Oudere jongeren beredeneren vaker of de zitting civielrechtelijk of strafrechtelijk is.

Het begrip van de jongere omtrent de aanwezigheid en functie van de procespartijen

Aan de jongere is gevraagd wie er aanwezig waren in de rechtszaal tijdens de zitting. Veel jongeren noemen in eerste instantie hun ouder(s) en/of voogd. In veel gevallen is door de interviewers doorgevraagd of de jongere weet wie er tijdens de zitting tegenover hem zitten. In de onderstaande resultaten wordt alleen genoemd of de jongeren de kinderrechter, Officier van Justitie en griffier kunnen benoemen en of zij weten wat hun functie tijdens de zitting is.

Bij civiele zaken is de kinderrechter, de griffier en in veel gevallen ook een vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming aanwezig. Veel jongeren komen samen met hun ouder(s) en/of voogd naar de zitting.

Civiel recht

De meeste van de acht jonge jongens binnen het civiel recht kunnen benoemen wie er tijdens de zitting aanwezig zijn. Op de vraag wat de rechter doet, antwoorden de meeste jongens dat hij de beslissing neemt. Twee jongens die op het praktijkonderwijs zitten, zeggen dat de rechter ‘*bijna alles*’ bepaalt respectievelijk dat hij niet weet hoe de rechter heet. Een jongen die op het VMBO-theoretische leerweg zit, beschrijft de functie van de rechter als volgt: “*De rechter begeleidt de zaak en neemt een beslissing.*” Slechts twee jongens, beide op het VMBO, weten de naam ‘griffier’ te noemen. Een jongen die op het praktijkonderwijs zit noemt de griffier ‘*de collega van de rechter.*’ Vier jongens geven aan dat de griffier alles opschrijft. Aan drie jongens is dit niet gevraagd en een ander weet de functie van de griffier niet.

Alle oudere jongens binnen het civiel recht weten wie er in de zaal aanwezig zijn tijdens de behandeling van hun zaak. De meerderheid van de jongens weet echter niet hoe de griffier genoemd wordt en noemt haar ‘de opschrijfster’. Aan zes jongens is gevraagd of zij weten wat de functie van de rechter is. Vijf van deze jongens functioneren op LVG-niveau en één volgt VMBO-basisonderwijs. Slechts één jongen geeft aan dat de rechter beslist. De andere antwoorden zijn van deze aard: ‘*De rechter zei wat er gaat gebeuren*’, ‘*Hij stelt vragen*’ en ‘*Hij praat met de vrouw die alles opschrijft.*’ Opvallend is het antwoord van een jongen in 6-VWO: ‘*Er was een blinde meneer. Hij was volgens mij de rechter. Links van hem zat een vertegenwoordiger van de kinderbescherming en rechts zat een mevrouw die alles volgens mij een beetje vastlegde.*’ De bewuste rechter is daadwerkelijk blind. Niet iedere jongere heeft dit in de gaten.

De meeste van de tien jonge meisjes binnen het civiel recht benoemen dat de rechter in de zaal zit. Bijna geen enkel meisje noemt de griffier. Sommigen zeggen dat er twee rechters zijn of dat de rechter een assistent heeft. Slechts twee meisjes noemen dat er iemand is die dingen opschrijft. Zeven van de tien meisjes geven aan dat de rechter beslissingen neemt of zegt waar de jongere heen moet. Twee andere meisjes, beide functionerend op LVG-niveau, weten niet wat de functie van de rechter is. Bij een ander meisje is niet doorgevraagd.

Geen van de oudere meisjes binnen het civiel recht weet wat een griffier is. Haar functie wordt in veel gevallen aangeduid als ‘*die andere, die alles opschrijft*’. Alle meisjes weten dat de rechter degene is die de beslissing neemt.

Strafrecht

Over de functie van de rechter zijn de jonge jongens binnen het strafrecht het eens. Hij is degene die de beslissing neemt. Twee jongens noemen de griffier; één van hen weet ook wat haar functie is. Een ander noemt nog ‘*degene die het verslag schrijft*’. De rol van de Officier van Justitie lijkt niet eenduidig. Eén jongen geeft het juist weer: ‘*De Officier zegt welke straf hij wil en de rechter bepaalt dan welke het wordt.*’ Eén jongen weet niet wat de functie van de Officier is, een ander zegt dat hij de straf maakt, een ander dat hij ook een straf wil geven en weer een ander dat hij wil dat je veel straf krijgt.

De meerderheid van de oudere jongens geeft aan dat de rechter de beslissing neemt. Eén jongen zegt dat de rechter ‘*mensen onderuit wil halen en dingen uit je wil halen*’. Vier jongens weten dat er ook een griffier in de zaal is, al noemt een van hen haar ‘*cipier*’. Sommige noemen haar de ‘*vrouw die typt*’ of de ‘*typer*’. Alle jongens geven aan dat er een Officier van Justitie is. Twee jongens weten niet wat de functie van een Officier is. Over de

rol van de Officier wordt wisselend gedacht. Twee jongens op VWO-niveau zien de Officier als een tegenstander: *'De Officier klaagt mij aan en wil ervoor zorgen dat ik zo hard mogelijk gestraft wordt.'* De overige drie jongens zeggen dat de Officier de straf eist, de straf zo'n beetje bepaalt en dat hij advies geeft aan de rechter.

Deelconclusie

De meeste jonge jongens binnen het civiel recht weten dat de rechter degene is die de beslissing neemt. De griffier wordt weinig door de jongens genoemd. Alleen na doorvragen weten de jongens dat zij alles opschrijft. De oudere jongens binnen het civiel recht noemen de rechter en griffier uit zichzelf als procespartijen, maar geven een verkeerde benaming aan de griffier. Opvallend is dat veel jongens op LVG-niveau niet weten wat de functie van de rechter is, maar dat ook voor een jongen op VWO-niveau niet exact duidelijk is wie de procespartijen zijn.

Jonge meisjes binnen het civiel recht kunnen goed omschrijven wie de rechter is en wat hij doet, maar net als de jonge jongens noemen zij nauwelijks dat er ook een griffier is. Jonge meisjes die functioneren op LVG-niveau weten niet wat de functie van de rechter is. Oudere meisjes weten allen dat de rechter de beslissing neemt. De griffier wordt niet genoemd, maar ook hier blijkt dat de meisjes na doorvragen aangeven dat zij alles opschrijft.

Alle jongens binnen het strafrecht weten de functie van de rechter, maar over de functie van de Officier van Justitie bestaat onduidelijkheid. Dit geldt tevens voor de oudere jongens binnen het strafrecht. Opvallend is dat jongens met een hoger cognitief niveau de Officier van Justitie interpreteren als tegenstander.

Gezien de antwoorden van de jongeren lijkt het begrip over de functie van de rechter binnen het civiel recht afhankelijk te zijn van schoolniveau. Dit is niet het geval bij het strafrecht, omdat deze jongens onafhankelijk van hun schoolniveau de functie van de rechter kunnen benoemen. Weinig jongeren noemen de griffier als procespartij. Leeftijd en schoolniveau lijken hier geen invloed op te hebben. Mogelijk weten jongeren de benaming griffier niet, waardoor ze haar niet noemen. Daarnaast stelt niet iedere rechter de griffier voor of noemt haar degene die alles opschrijft. Na doorvragen weten de meeste jongeren namelijk wel dat zij alles opschrijft. De functie van de Officier van Justitie is niet duidelijk. Schoolniveau en leeftijd lijken hier geen invloed op te hebben.

Het begrip van de jongere omtrent de reden van verhoor

Aan de jongeren is gevraagd of zij begrijpen waarom de rechter hen tijdens de zitting hoort over de civielrechtelijke maatregel of de verdenking van het delict.

Civiel recht

Drie van de acht jonge jongens geven expliciet aan dat de rechter hen hoort om hun mening te horen. De andere jongens zeggen: *‘De rechter wil weten wat wij willen.’* Een jongen op het praktijkonderwijs kan het niet goed omschrijven: *‘Voor de OTS vertellen. Weet ik veel. Gewoon voor de OTS vertellen.’*

Vier van de tien oudere jongens binnen het civiel recht weten niet waarom de kinderrechter hen hoort. Deze jongens hebben verscheidene schoolniveaus. Drie andere jongens geven aan dat de rechter hun mening wil horen. Twee jongens van het praktijkonderwijs vertellen dat de rechter hen vragen stelt, omdat hij kinderrechter is respectievelijk omdat hij wil kijken of het verhaal klopt. De jongen uit 6-VWO betreft de rol van zijn ouders bij zijn antwoord: *‘Zodat ik me niet onder druk voelde gesteld als m’n ouders erbij zaten, waardoor ik zo eerlijk mogelijk mijn vragen kon beantwoorden.’* In dit gezin speelt psychische problematiek van de moeder.

Vijf van de tien jonge meisjes binnen het civiel recht geven aan dat de rechter hen hoort om hun mening te horen. Een ander meisje geeft aan dat de rechter wil weten hoe het gaat. Opvallend is dat drie meisje aangeven dat de rechter met hen (alleen) wil praten, zodat zij niet beïnvloed worden of zich inhouden. Bij deze meisjes speelt in alle gevallen psychische problematiek van de moeder. Bovendien hebben deze meisjes een bovengemiddeld schoolniveau.

Drie van de vijf oudere meisjes binnen het civiel recht zeggen dat de rechter hen wil spreken om te horen wat zij te zeggen hebben: *‘Om te informeren hoe ik me voel en wat ik ervan vind.’* Een ander meisje geeft aan dat de rechter antwoord op de vragen wil en een ander weet niet waarom de rechter haar hoort.

Strafrecht

Twee van de vijf jonge jongens binnen het strafrecht geven aan dat de rechter meer dingen over de zaak te weten wil komen. Twee jongens, functionerend op LVG-niveau, geven aan dat de rechter de zaak wil behandelen respectievelijk dat hij het niet weet. Een andere jongen zegt dat de rechter wil weten hoe hij erover denkt.

Meer dan de helft van de negen oudere jongens binnen het strafrecht geeft aan dat het verhoor gericht is op waarheidsvinding: *‘Hij wil weten wat ik gedaan heb. Hij kan niet zomaar beslissen.’* en *‘Omdat hij wil kijken of ik nu wat anders zeg dan in m’n verklaring.’* De andere jongens denken dat het meer om henzelf draait tijdens het verhoor: *‘Zodat hij ook mijn verhaal hoort.’* en *‘Om er achter te komen wie je bent en te kijken of je weet waar het allemaal om gaat in het leven.’* Een jongen op VWO-niveau noemt ook het aspect van recidive: *‘Om meerdere redenen. Om te kijken of ik lieg, om mijn intentie te bekijken, of ik het nog een keer zou doen, dat soort dingen.’*

Deelconclusie

Over het algemeen weten jonge jongens binnen het civiel recht dat de rechter hun mening wil horen. Bij de oudere jongens is een groot aantal dat het niet weet of een andere reden opgeeft. Deze jongens hebben verscheidene schoolniveaus.

De meeste jonge en oudere meisjes binnen het civiel recht weten dat de rechter hun mening over de zaak wil achterhalen. Jongeren waarvan de ouders psychische problematiek hebben, laten blijken dat zij door het apart spreken met de rechter meer vrijuit kunnen spreken.

Binnen het strafrecht blijkt dat de jonge jongens met een benedengemiddeld niveau moeilijk kunnen omschrijven wat het doel is van het verhoor. De oudere jongens begrijpen over het algemeen dat het verhoor om waarheidsvinding gaat, alhoewel sommige jongens denken dat zij het middelpunt van de zitting zijn.

Gezien de resultaten lijkt het begrip omtrent de reden van het verhoor niet eenduidig te verklaren. Binnen het civiel recht lijkt sekse een meespelende factor te zijn, aangezien meisjes beter weten wat de reden van het verhoor is. Schoolniveau lijkt geen invloed te hebben. Binnen het strafrecht lijkt leeftijd mee te spelen, aangezien oudere jongeren vollediger zijn in hun omschrijving.

Het begrip van jongere omtrent de voorbereiding op de zitting

Jongeren kunnen op verscheidene manieren voorbereid worden op de zitting. Wanneer een advocaat bij de zaak betrokken is, heeft deze een grote rol in de voorbereiding van de jongere. Ook ouders, voogd en de oproep vanuit de rechtbank kunnen een rol spelen in de voorbereiding. In onderstaande resultaten wordt niet benoemd welk schoolniveau de jongeren hebben, aangezien bij de analyse van de resultaten geen enkel verband daartussen is aangetroffen.

Civiel recht

Een ruime meerderheid van de acht jongens binnen het civiel recht is op de hoogte gebracht van de zitting door middel van een brief. Wanneer gevraagd wordt wat in de brief staat, geven de jongens aan dat het tijdstip en de plaats vermeld staan. Een enkeling zegt dat ook de inhoud van de zitting in de brief staat. Drie jongens hebben een advocaat tijdens de zitting; slechts één van hen geeft aan dat hij door zijn advocaat op de hoogte is gebracht.

Drie van de tien oudere jongens geven aan dat zij door niemand zijn voorbereid op de zitting en één jongen weet het niet. Vier jongens vertellen dat ze een brief hebben gehad. Drie andere jongens zijn door hun voogd of begeleider op de hoogte gesteld. Bij de helft van de zaken is een advocaat aanwezig. Al deze jongens zijn al meerdere keren bij de kinderrechter geweest. Opvallend is dat slechts twee jongens aangeven dat ze door hun advocaat zijn voorbereid.

Drie van de tien jonge meisjes binnen het civiel recht geven aan dat hun voogd hen voorbereid heeft. Twee meisjes zeggen dat niemand hen heeft voorbereid en een ander weet het nog van de vorige keer. In twee gevallen heeft moeder de voorbereiding gedaan, in een ander geval vader, maar die weet het zelf ook niet aldus het meisje. Slechts twee meisjes zeggen dat ze een brief hebben ontvangen met informatie over het tijdstip van de zitting. In zes van de tien gevallen is een advocaat bij de zitting aanwezig. Al deze jongeren zijn al meerdere keren bij de kinderrechter geweest. Slechts één meisje zegt dat zij in de voorbereiding is geholpen door de advocaat.

Twee van de vijf oudere meisjes is door een brief uitgenodigd voor de zitting. Eén meisje is door haar moeder voorbereid, één door haar advocaat en weer een ander meisje geeft aan dat ze door niemand is voorbereid. Bij twee zaken is een advocaat aanwezig.

Strafrecht

Alle jonge jongens geven aan dat de advocaat hen heeft geholpen in de voorbereiding. Drie van de vijf jonge jongens geven aan dat de advocaat hen heeft verteld dat ze voor moeten komen. De twee andere jongens zeggen dat de advocaat hen heeft uitgelegd waar de zaak over zou gaan en hoe de zitting zou verlopen. Slechts één jongen geeft aan dat hij op de hoogte is gesteld van de zitting door middel van de oproep.

Vijf van de negen oudere jongens verschijnen voor de eerste keer voor de rechter. Opvallend is dat deze jongeren aangeven dat ze goed door hun advocaat zijn voorbereid. De advocaat heeft in veel gevallen verteld wie er aanwezig zouden zijn, hoe het verloop van de zitting zou zijn en op welke straf de jongere moet rekenen. Jongeren die vaker bij de rechter

zijn geweest noemen alleen dat ze op de hoogte zijn gesteld door een brief met datum, tijd en plaats.

Deelconclusie

Uit de antwoorden van de jongeren binnen het civiel recht blijkt dat de voorbereiding wisselend is. Sommige jongeren worden enkel door een brief op de hoogte gesteld, bij anderen legt de voogd de zitting uit en bij weer anderen geven ouders uitleg over de zitting. Opvallend is dat in civiele zaken waarbij een advocaat aanwezig is, weinig jongeren aangeven dat zij ook daadwerkelijk door de advocaat zijn voorbereid. Deze jongeren zijn over het algemeen vaker bij de rechter geweest. Mogelijk achten advocaten het niet nodig jongeren uitgebreid voor te bereiden wanneer zij al ervaring hebben met het verschijnen voor de rechter. Dit blijkt ook in het strafrecht. Jongeren die vaker voor de strafrechter zijn verschenen, noemen enkel dat ze door een brief op de hoogte zijn gesteld. Daar tegenover staat dat jongeren die voor de eerste keer bij de rechter verschijnen, aangeven dat de advocaat hen duidelijk uitleg heeft gegeven over de zitting.

Het begrip van de jongere omtrent de beslissing van de rechter

Aan de jongeren is gevraagd of zij weten wat de rechter uiteindelijk beslist heeft. In een aantal gevallen nam de rechter niet direct een beslissing. Aan deze jongeren is de vraag niet gesteld.

Civiel recht

De helft van de acht jonge jongens binnen het civiel recht weet te noemen wat de rechter beslist heeft. Bij twee jongens is dit niet van toepassing, omdat de rechter nog geen uitspraak heeft gedaan. Een jongen op VMBO-basis en een jongen van het praktijkonderwijs geven een andere uitleg aan de beslissing tot verlenging van de OTS en uithuisplaatsing: *‘Dat ze beter moeten onderzoeken hoe het thuis is met mijn ouders en beter onderzoeken of ik naar huis kan.’* en *‘Hij heeft beslist dat ik over een jaar terug moet komen.’* Een andere jongen van het praktijkonderwijs legt echter duidelijk uit wat de beslissing is.

Zeven van de tien oudere jongens binnen het civiel recht weten wat de beslissing van de rechter is, ook al noemt één van hen uithuisplaatsing *‘uithuiszetting’* en vergeet een ander te noemen dat naast de OTS ook de uithuisplaatsing verlengd wordt. Drie van de vijf jongens die op het praktijkonderwijs zitten kunnen niet in juridische termen omschrijven wat de beslissing is: *‘Dat ik hulp krijg, thuis enzo.’* en *‘Ja, toch een maandje blijven om dingen te regelen.’* en *‘Ik weet het niet.’*

Drie van de jonge meisjes binnen het civiel recht kunnen geen antwoord geven op de vraag of ze de beslissing van de rechter kunnen noemen, omdat er nog geen uitspraak is geweest. Twee meisjes geven aan dat ze geen idee hebben wat de rechter heeft beslist, terwijl er wel een uitspraak is gedaan door de rechter. Beide meisjes zitten op het praktijkonderwijs. Drie meisjes, zowel van het praktijkonderwijs als het MBO, noemen alleen de implicatie van hetgeen de rechter heeft gezegd: *'Ik moet m'n behandeling afmaken'* en *'De stok achter de deur is weg.'* Slechts twee meisjes noemen de juridische term. Zij zitten in de hogere segmenten van het VMBO, namelijk de theoretische en de kaderberoepsgerichte leerweg.

Twee van de vijf oudere meisjes binnen het civiel recht noemen dat de OTS verlengd dan wel beëindigd is. Allen noemen echter de implicatie van hetgeen de rechter beslist heeft: *'Dat ik van die voogd af ben.'* en *'Dat ik nu toch het huis uit moet.'*

Strafrecht

Vier van de vijf jongens weten de beslissing van de rechter te noemen. Opvallend is dat geen van de drie jongens die de Maatregel Hulp en Steun krijgen dit vermeldt. Twee jongens zeggen dat ze een taakstraf hebben gekregen en benadrukken dat ze niet in detentie hoeven.

Een ruime meerderheid van de jongens weet uit te leggen welke straf ze krijgen. Echter vier van deze zeven jongens vergeten de Maatregel Hulp en Steun en/of een proeftijd te noemen. Het niveau van deze jongens is wisselend van het praktijkonderwijs tot aan het VWO. Eén jongen weet niet meer wat de beslissing is. Volgens zijn ouders komt dit door de spanning; hij dacht namelijk dat hij gelijk meegenomen werd. Een andere jongen zegt dat het besluit gaat over een taakstraf. De inhoud van deze straf weet hij niet.

Deelconclusie

In de groep jonge jongens weet de helft wat de rechter beslist heeft. Deze jongens functioneren op VMBO-kaderberoepsgericht niveau of hoger. Jongens met een lager niveau kunnen minder goed uitleggen wat de rechter heeft beslist, alhoewel er ook uitzonderingsgevallen zijn. De meeste oudere jongens kunnen goed beschrijven wat de beslissing van de rechter is en noemen daarbij ook de juridische term. Dit geldt echter niet voor oudere jongens die functioneren op LVG-niveau.

De helft van de jonge meisjes weet wat de beslissing van de rechter is, alhoewel sommigen slechts de implicatie van de beslissing noemen. De meisjes die niet weten wat de rechter beslist heeft, zitten op het praktijkonderwijs. De oudere meisjes geven voornamelijk

aan wat de uitspraak van de rechter voor hen persoonlijk betekent en welke consequenties de uitspraak heeft.

Bijna alle jonge jongens binnen het strafrecht weten wat de uitspraak van de rechter is, maar als ze ook de Maatregel Hulp en Steun hebben opgelegd gekregen noemen ze dit niet. Oudere jongens weten over het algemeen te noemen welke straf ze hebben gekregen. Onafhankelijk van hun schoolniveau vergeet een groot aantal jongens te zeggen dat ze tevens de maatregel hulp en steun hebben opgelegd gekregen.

Gezien de antwoorden van de jongeren lijkt in het civiel recht de kennis over de beslissing van de rechter afhankelijk te zijn van schoolniveau en sekse. Jongeren op LVG-niveau kunnen niet goed uitleggen wat de uitspraak is en meisjes focussen vooral op persoonlijke gevolgen van de uitspraak. In het strafrecht is geen sprake van verschil in schoolniveau, omdat bijna alle jongeren de uitspraak van de rechter weten te noemen.

Discussie/Conclusie

In de discussie worden de opgestelde hypothesen geanalyseerd. Aangezien dit onderzoek twee hoofdonderwerpen heeft, worden eerst de hypothesen over de ervaring op sociaal-emotioneel gebied besproken en vervolgens de hypothesen over de ervaring op cognitief gebied.

Discussie/Conclusie – ervaring sociaal-emotioneel gebied

De eerste hypothese die is opgesteld aan de hand van de literatuur stelt dat meisjes de zitting op sociaal-emotioneel gebied positiever ervaren dan jongens. Tegen deze verwachting in is uit het onderzoek gebleken dat er naast een aantal verschillen ook veel overeenkomsten zijn tussen jongens en meisjes. Hierdoor wordt de hypothese grotendeels verworpen. Allereerst komt zowel bij de jongens als de meisjes naar voren dat minstens de helft zenuwachtig is voor de zitting en dat tijdens de zitting deze zenuwen bij de meerderheid verminderen. Opvallend hierbij is dat een aantal jongens, die van tevoren niet zenuwachtig zijn, tijdens de zitting juist een negatief gevoel krijgen terwijl dit bij de meisjes niet voorkomt. Ook ervaren jongens achteraf meer negatieve emoties. Meer jongens dan meisjes geven namelijk aan dat ze de zitting tegen vinden vallen. Het verloop van de zitting ervaren jongens en meisjes wel vrijwel gelijk. Beide groepen maakt het vaak niet uit of de ouder(s) aanwezig zijn tijdens de zitting, ze willen bijna allemaal geen extra hulp en degene die hier wel behoefte aan hebben zien dit in de vorm van een vertrouwenspersoon. Wel zijn er meer meisjes ontevreden over hun advocaat dan jongens. Dit omdat de advocaat volgens de meisjes van tevoren te weinig informatie verschaft en de standpunten van de meisjes niet goed verwoordt tijdens de zitting. Dit blijken belangrijke aspecten te zijn voor de advocaat, aangezien de jongeren die positief zijn over hun advocaat, aangeven dat dit een gevolg is van een goede voorbereiding en verwoording door hun advocaat. Naast het proces zijn de jongens en meisjes gelijk in hun oordeel over de rechter, namelijk dat ze meestal positief zijn. Wel kan hierbij afgevraagd worden of de jongeren geen sociaal wenselijke antwoorden geven, waardoor ze de rechter positiever beoordelen dan ze daadwerkelijk vinden. Ten slotte hebben beide groepen meestal geen probleem met de locatie, omdat hierdoor duidelijk is dat ze het serieus moeten nemen en iedereen zijn plaats weet. Het aspect privacy vinden zowel de jongens als de meisjes hierbij belangrijk aangezien beide groepen een voorkeur hebben voor hulp van een vertrouwenspersoon. De jongens geven nog extra duidelijk aan dat ze het aspect privacy belangrijk vinden. Ze geven aan dat ze de gesloten deuren erg belangrijk vinden en hebben de

voorkeur voor zo min mogelijk aanwezig in de rechtszaal zodat niemand iets kan doorvertellen.

De tweede hypothese heeft betrekking op de verwachting dat de jongeren in de oudere leeftijdscategorie minder problemen op sociaal-emotioneel gebied ervaren dan de jonge jongeren. Deze hypothese wordt in het onderzoek grotendeels bevestigd. Hoewel het gevoel vooraf voor beide leeftijdsgroepen gelijk is, blijkt dat alleen een aantal jonge jongeren zenuwachtig is doordat het de eerste keer is dat ze bij de rechter moeten verschijnen. Bij de oudere leeftijdsgroep maakt het niet uit of ze er niet of wel vaker zijn geweest. Ook verdwijnen tijdens de zitting bij minder jonge jongeren de zenuwen in vergelijking met de ouderen. De jongeren van alle leeftijden zijn echter gelijk in hun emoties achteraf. Deze emotie is bij de jonge leeftijdsgroep wel vaker gerelateerd aan de rechter en bij de oude leeftijdsgroep vooral aan de uitspraak. De leeftijdscategorieën verschillen ook in hun mening over de aanwezigheid van de ouder(s). De jonge jongeren hebben namelijk meer problemen met de aanwezigheid van de ouder(s) dan de ouderen. De jonge leeftijdsgroep praat makkelijker zonder ouder(s), terwijl een aantal oudere jongeren aangeven dat ze juist een voorkeur hebben voor de aanwezigheid van de ouder(s) omdat ze bang zijn dat er wantrouwen kan ontstaan. De tevredenheid over de advocaat en rechter is voor beide groepen gelijk en ook willen de meesten geen extra hulp. Wel hebben meer jongeren uit de jonge leeftijdsgroep problemen met de locatie van de zitting. Een aantal van deze jongeren geeft aan dat ze de rechter liever thuis zouden ontvangen en in de rechtszaal de afstand met de rechter te groot is waardoor het onpersoonlijk overkomt.

Ten slotte is de volgende hypothese onderzocht; Er is op sociaal-emotioneel gebied geen verschil tussen jongeren uit het civiel recht en het strafrecht. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de meisjes niet onderzocht zijn binnen het strafrecht. Wel wordt deze hypothese in het onderzoek grotendeels bevestigd. Het gevoel vooraf (de meerderheid is zenuwachtig) en tijdens de zitting (de zenuwen verdwijnen bij meer dan de helft) is gelijk voor de jongeren uit het strafrecht en civiel recht. Wel zijn er verschillende oorzaken voor deze emoties. Het gevoel van jongeren binnen het civiel recht is vaak gerelateerd aan hoe positief ze de rechter beoordelen, de hoeveelheid aanwezig en hoe pijnlijk ze de onderwerpen vinden die besproken worden. Jongeren binnen het strafrecht worden vaak zenuwachtig door uitspraken van de officier. Het gevoel achteraf is voor beide groepen vaak gerelateerd aan de beslissing en deze vinden ze meestal meevallen. Daarnaast zijn er weinig verschillen tussen de jongeren tijdens strafzittingen en civiel zittingen wat betreft de aanwezigheid van de ouder(s). De verschillen die er zijn, zijn vooral gerelateerd aan

de leeftijd van de jongeren in plaats van aan het feit of het een civielrechtelijke of strafrechtelijke zitting is. Of de jongeren tevreden zijn over hun advocaat is moeilijk te onderzoeken aangezien de meeste jongeren tijdens civielrechtelijke zittingen niet bijgestaan worden door een advocaat. Wel zijn de jongeren met advocaat bij zowel civielrechtelijke als strafrechtelijke zittingen meestal tevreden over hun advocaat. Beide groepen geven aan het belangrijk te vinden dat ze goed voorbereid worden en tijdens de zitting goed worden verwoord door hun advocaat. De jongeren binnen het strafrecht vinden het daarbij belangrijk dat de advocaat duidelijk tegen de eis van de officier ingaat. Het oordeel over de plek en de rechter is voor beide groepen even positief. Wel verwachtten vooral jongeren binnen het strafrecht dat de rechter veel strenger zou zijn. Dit hoeft echter geen negatief aspect te zijn. Doordat de officier streng overkomt en de rechter juist meevalt, wordt het voor jongeren duidelijk dat de officier degene is die hen aanklaagt en de rechter een objectief oordeel vormt. Tenslotte geven beide groepen aan dat ze geen behoefte hebben aan extra hulp.

Discussie/Conclusie – ervaring cognitief gebied

De eerste hypothese over de ervaring op cognitief gebied betreft de verwachting dat meisjes meer van de zitting begrijpen, omdat zij met name voorlopen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Deze voorsprong op sociaal-emotioneel gebied kan ertoe leiden dat meisjes meer inzicht hebben in de situatie en daarom meer van de zitting begrijpen. Echter, gezien de antwoorden van de meisjes kan niet geconcludeerd worden dat zij veel meer van de zitting begrijpen dan jongens. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat meisjes die voor de rechter verschijnen eerder achter- dan voorlopen in hun ontwikkeling in vergelijking met hun leeftijdsgenoten (De Jonge & Van der Linden, 2007). Echter, de reden van het verhoor kunnen meisjes beter omschrijven, zonder dat hier verschil is van schoolniveau. De reden hiervoor is niet duidelijk, alhoewel het verhoor een sociaal-emotioneel aspect van de zitting is. Het is denkbaar dat meisjes dit aspect appreciëren en daardoor beter weten waar het verhoor om gaat. Ook wat betreft de uitspraak van de rechter lijken meisjes zich meer te focussen op het sociaal-emotioneel aspect van de zitting, aangezien ze de uitspraak meer op zichzelf betrekken en noemen wat er in de tijd na de zitting staat te gebeuren. De hypothese wordt dus alleen aangenomen voor het begrip omtrent de reden van het verhoor en de uitspraak van de rechter.

Bij veel jongeren is sprake van een ontwikkelingsachterstand op zowel cognitief als sociaal-emotioneel gebied (De Jonge & Van der Linden, 2007; Weijers, 2008a). De tweede hypothese heeft betrekking op de verwachting dat op cognitief gebied geen verschil verwacht

wordt tussen jongeren uit het civiel recht en het strafrecht. Aangezien uit het strafrecht geen meisjes zijn geïnterviewd, heeft dit onderdeel van de discussie alleen betrekking op jongens. De hypothese lijkt grotendeels bevestigd te kunnen worden. Echter op één punt is er wel verschil tussen jongens uit het civiel recht en het strafrecht, namelijk wat betreft de reden van aanwezigheid. Zowel jongere als oudere jongens binnen het strafrecht kunnen beter aangeven waarom zij voor de rechter moeten verschijnen dan jongens binnen het civiel recht. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat jongeren zelf een delict hebben gepleegd. Hierdoor weten deze jongeren waar de zitting over gaat. Voor jongens uit het civiel recht, met name voor degenen die functioneren op LVG-niveau, blijft dit mogelijk onduidelijk, omdat een civielrechtelijke maatregel van meerdere factoren en dus context afhankelijk is.

De overige onderwerpen, zoals beschreven in de deelconclusies, lijken voor een groot deel afhankelijk van andere factoren. Dat leidt naar de derde hypothese waarin verondersteld wordt dat jongeren meer van de zitting begrijpen als zij op een hoger schoolniveau zitten. Op basis van de resultaten kan de hypothese anders gesteld worden. Bijna alle jongeren hebben moeite met het begrijpen van de vele facetten in een rechtszaak, maar jongeren die op LVG-niveau functioneren begrijpen zeer weinig van de zitting. Jongeren die functioneren op LVG-niveau en een civielrechtelijke zitting hebben, weten over het algemeen niet waarvoor zij voor de rechter verschijnen. Opvallend is dat jongeren binnen het strafrecht dit wel weten. Mogelijk heeft dit te maken met het al genoemde gegeven dat de jongeren zelf het delict hebben gepleegd. Wat betreft het begrip van de jongeren omtrent het verschil tussen civiel recht en strafrecht blijkt dat dit afhankelijk is van schoolniveau. Met name jongeren op HAVO/VWO-niveau kunnen dit verschil duidelijk uitleggen. Het grootste gedeelte van de jongeren weet wel of zij een civielrechtelijke of strafrechtelijke zitting bijwonen, maar kan het verschil niet uitleggen. Het begrip van de jongeren over de functie van de rechter lijkt binnen het civiel recht afhankelijk te zijn van schoolniveau. Jongeren die functioneren op LVG-niveau kunnen niet omschrijven wat de functie van de rechter is. Dit is niet het geval bij jongeren binnen het strafrecht. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat voor jongens uit het strafrecht duidelijk is waarvoor zij voor de rechter verschijnen, namelijk voor het gepleegde delict, en dit beter kunnen koppelen aan de functie van de rechter. Weinig jongeren noemen de griffier als procespartij. Leeftijd en schoolniveau lijken hier geen invloed op te hebben. Mogelijk weten jongeren de benaming griffier niet, waardoor ze haar niet noemen. Na doorvragen weten de meeste jongeren namelijk wel dat zij alles opschrijft. De functie van de Officier van Justitie binnen het strafrecht is niet duidelijk. Schoolniveau en leeftijd lijken hier geen invloed op te hebben, want ook jongeren op HAVO/VWO-niveau kunnen niet precies

omschrijven wat de functie van de Officier van Justitie is. Het begrip omtrent de reden van het verhoor kan niet eenduidig verklaard worden. Binnen het civiel recht lijkt sekse een meespelende factor te zijn, aangezien meisjes beter weten wat de reden van het verhoor is. Schoolniveau lijkt geen invloed te hebben. Binnen het strafrecht lijkt leeftijd mee te spelen, aangezien oudere jongeren vollediger zijn in hun omschrijving. Het begrip van de jongeren over de voorbereiding op de zitting lijkt afhankelijk van het feit hoe vaak de jongere voor de rechter verschenen is. Jongeren die vaker voor de rechter zijn verschenen, noemen in veel gevallen enkel dat ze door een brief op de hoogte zijn gesteld. Daar tegenover staat dat jongeren die voor de eerste keer bij de rechter verschijnen, aangeven dat de advocaat hen duidelijk uitleg heeft gegeven over de zitting. Het begrip van de jongeren over de beslissing van de rechter lijkt binnen het civiel recht afhankelijk te zijn van schoolniveau. Met name jongeren die functioneren op LVG-niveau weten niet wat de uitspraak van de rechter is. Binnen het strafrecht weten nagenoeg alle jongeren wat de uitspraak is in termen van detentie of een taakstraf. Onafhankelijk van het schoolniveau vergeten de meeste jongens te vermelden dat ze tevens de maatregel Hulp en Steun hebben opgelegd gekregen. Mogelijk weten veel jongens niet de inhoud van de maatregel Hulp en Steun, namelijk dat ze een vorm van jeugdreclassering krijgen.

Beperkingen en aanbevelingen

Bij de conclusie is het van belang dat er rekening gehouden wordt met de beperkingen van het onderzoek. Allereerst is er in het onderzoek sprake van ongelijke groepen qua aantallen waardoor het soms moeilijk is de groepen met elkaar te vergelijken. Ten tweede zijn de meisjes in het strafrecht geheel niet onderzocht. Daarnaast is de onderzoeksgroep wat betreft de etniciteit heterogeen waardoor het moeilijk is uitspraak te doen over het verband tussen etniciteit en de ervaring van jongeren. Ook is er in het onderzoek sprake van een selecte groep aangezien alleen de jongeren die mee willen werken, bij de rechtbank te Amsterdam komen en in het strafrecht alleen jongeren tijdens de enkelvoudige strafkamer onderzocht zijn. Hierdoor kunnen de resultaten niet gegeneraliseerd worden. Ten slotte kan afgevraagd worden of de antwoorden van jongeren afhankelijk zijn van een voor de jongere positieve of negatieve uitspraak van de rechter.

Voor vervolgonderzoek is het van belang dat de onderzoeksgroepen gelijk zijn, ook de meisjes uit het strafrecht onderzocht worden, rekening gehouden wordt met de etniciteit en er sprake is van een aselechte steekproef.

Aanbevelingen voor de rechtbank te Amsterdam

Aangezien dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de rechtbank te Amsterdam, volgen een aantal aanbevelingen voor deze rechtbank. Deze aanbevelingen zijn door de onderzoekers opgesteld op basis van het onderzoek en de observatie tijdens de jeugdzittingen.

Zowel in het civiel recht als in het strafrecht is het wenselijk dat de procespartijen meer rekening houden met het cognitieve niveau van de jongeren. Met name jongeren die functioneren op LVG-niveau hebben moeite om de inhoud en het verloop van de zitting te begrijpen. Dit kan tot stand gebracht worden door eenvoudiger taalgebruik toe te passen en controlerende vragen te stellen tijdens de zitting. Ook is het belangrijk dat de rechter zelf niet teveel aan het woord is en de jongere de kans geeft zijn verhaal te doen. Het is belangrijk dat de rechter korte en eenvoudige vragen stelt en de jongere de tijd geeft om te antwoorden in plaats van het antwoord zelf al teveel in te vullen. Daarnaast is het van belang dat iedere rechter van te voren rustig uitlegt waar het in de zitting om gaat en wie alle aanwezigen zijn en wat hun functie is. Aangeraden wordt om naambordjes voor de procespartijen te zetten, met daarop ‘rechter’, ‘griffier’ en ‘Officier van Justitie’. Wanneer de genoemde zaken toegepast worden, heeft dit mogelijk invloed op de sociaal-emotionele beleving van de jongeren. Wel heeft de tijdsdruk die de rechters voelen een negatieve impact op de genoemde factoren. Aangeraden wordt dan ook om per zaak meer tijd te geven.

Vervolgens is uit het onderzoek gebleken dat veel jongeren, en vooral jongeren uit de jongere leeftijdscategorie, zenuwachtig zijn met name omdat ze niet goed weten wat ze kunnen verwachten. Ook de gezinsvoogden en advocaten spelen hierin een belangrijke rol. Met name jongeren binnen het civiel recht geven aan dat zij niet goed voorbereid zijn. In het strafrecht blijkt dat jongeren die de eerste keer bij de rechter verschijnen goed zijn voorbereid. Echter, wanneer gekeken wordt naar de cognitieve en sociaal-emotionele beleving, is het aanbevelenswaardig dat ook jongeren die voor een tweede of derde keer voor de rechter verschijnen intensief worden voorbereid.

Verder is het volgens de onderzoekers gewenst dat de rechtbank een standaardprocedure instelt wat betreft het alleen spreken van de jongere door de rechter. Op zich hebben jongeren weinig problemen met het feit dat hun ouders aanwezig zijn bij het horen van de jongeren, maar het is wel verwarrend wanneer jongeren de ene zitting wel en de andere zitting niet apart worden gehoord. Daarnaast blijkt dat wanneer er bij de ouders sprake is van psychische problematiek, jongeren het op prijs stellen wanneer zij apart gehoord worden. Bovendien kan

volgens de onderzoekers door sociaalwenselijk gedrag tijdens de zitting, niet altijd goed door de rechter ingeschat worden of de jongere wel of geen behoefte heeft aan het individueel horen. Gezien deze situatie is het volgens de onderzoekers wenselijk alle jongeren binnen het civiel recht individueel te horen. In het strafrecht moet evenzeer rekening gehouden worden met de vraag of de jongere de aanwezigheid van zijn ouders of bijvoorbeeld medeverdachten tijdens het bespreken van de persoonlijke omstandigheden op prijs stelt.

Het strafrecht heeft als pedagogische functie de taak dat jongeren de impact van het gepleegde delict beseffen en daarvoor verantwoordelijkheid nemen. Hiertoe is het belangrijk dat de Officier van Justitie duidelijk en begrijpelijk uitlegt waar de jongere van verdacht wordt, maar ook waarom het gedrag ongewenst is. Over het algemeen communiceren de Officieren van Justitie naar de jongeren toe. Echter, de snelheid waarmee zij spreken en het gebruik van juridische terminologie is een aandachtspunt.

Kortom, wanneer met name de rechter, maar ook de andere procespartijen, meer pedagogisch inzicht hebben in de sociaal-emotionele en cognitieve beleving van de jongeren, kunnen ze de jongeren beter in het proces begeleiden.

Literatuurlijst

- Baarda, D. B., De Goede, M. P. & Kalmijn, M. (2000). *Basisboek enquêteren en gestructureerd interviewen*. Groningen: Kroese.
- Bartels, J. A. C (2007). *Jeugdstrafrecht*. Deventer: Kluwer.
- Boeije, H. (2006). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Den Haag: Boom Onderwijs.
- De Heer-de Lange, N. E. (2008). Berechting. In S. N. Kalidien & A. Th. J. Eggen (Eds.), *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2008. Ontwikkelingen en Samenhangen* (pp. 153-173). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- De Jonge, G. & Van der Linden, A. P. (2007). *Jeugd en strafrecht. Een leer- en praktijkboek over het (internationale) jeugdstrafrecht en jeugdstrafprocesrecht*. Deventer: Kluwer.
- De Wit, J. Van Der Veer, G. & Slot, N. W. (1995). *Psychologie van de adolescentie*. Baarn: uitgeverij Intro.
- Eggermont, M. (1993). *Stomme streken*. Nijverdal: Ponsteen B.V.
- Fijn, H. J. R. & De Geus, T. J. (2009). *Rapportage onderzoek civiele zitting kinderrechters rechtbank Amsterdam*. Amsterdam: Prisma.
- Landsheer, H., 't Harde, H., De Goede, M. P. & Van Dijk, J. A. G. M. (2003). *Praktijkgestuurd Onderzoek. Methoden van praktijkonderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- McCord, J., Spatz Widom, C. & Crowell, N.A. (2001). *Juvenile Crime, Juvenile Justice*. Washington: National Academy Press.
- Robson, C. (2000). *Real World Research*. Oxford UK: Blackwell.
- Santrok, J. W. (2007). *Adolescence*. New York: McGraw Hill.
- Schuytplot, A. (1999). Ouders en kinderen in de rechtszaal: begrip en onbegrip van juridische procedures. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 15, 225-238.
- Spronken, T. (2007). De verdachte. In C. P. M. Cleiren & J. F. Nijboer (Eds.), *Strafvordering. Tekst en Commentaar* (pp. 65-112). Deventer: Kluwer.
- Struyven K., Sierens E., Dochy F. & Janssens S. (2003). *Groot worden: de ontwikkeling van baby tot adolescent: handboek voor (toekomstige) leerkrachten en opvoeders*. Leuven: LannooCampus.

- Ten Berge, M. (2008). De Raad voor de Kinderbescherming, NIFP en jeugdreclassering. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 119-130) Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Van der Lelij, K. & Seesing, L. (2007). De pedagogische kracht van het jeugdstrafrecht. In hoeverre kunnen kinderrechters en officieren zich op communicatieve en pedagogische gebieden aanpassen aan de jeugdige verdachte? Utrecht: Universiteit Utrecht, 1-116.
- Van der Linden, A. P., Ten Siethoff, F. G. A. & Zeijlstra-Rijpstra, A. E. I. J. (2009). *Jeugd en recht*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Van Triest, A. (2004). Het kinderverhoor in het ressort Den Bosch onder de loep. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 26, 16-26.
- Vlaardingebroek, P. (2008). De samenhang tussen het jeugdstrafrecht en het civiele jeugdrecht. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 53-71). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I. (1998). Schuld en schaamte. Een pedagogisch perspectief op jeugdstrafrecht, Paper at the Conferentie NWO/ Ethiek en Beleid Utrecht.
- Weijers, I. (2008a). Grondslagen van het jeugdstrafrecht. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 31-52). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I. (2008b). Het verhoor van de minderjarige verdachten. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 257-266). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I. (2008c). De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 315-324). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I. & Grisso, T. (2009). Criminal responsibility of adolescents. Youth as junior citizenship. In J. Junger-Tas & F. Dünkel (Eds.), *Reforming Juvenile Justice* (pp 45-67). Dordrecht: Springer

Bijlage 1 Achtergrondkenmerken

Geslacht

Leeftijd

Leeftijdscategorie

Recht

Frequentie

Feit

Eis van Officier van Justitie

Beslissing

Schoolniveau

Etniciteit

Rechter

Overige bijzonderheden

Bijlage 2 Interviewvragen

Soms zijn de vragen voor jongeren uit het civiel recht anders dan bij jongeren uit het strafrecht.

1. Kun je mij uitleggen waarvoor jij hier vandaag bent?
 - a. Weet jij of je in een strafrechtelijke of civielrechtelijke zitting zat?
 - b. Weet je wat het verschil daartussen is?

2. Hoe voelde je je voordat je de rechtszaal in kon?
 - a. En hoe denk je dat dat komt?

3. Kun je mij vertellen wie er in de zaal aanwezig waren?
 - a. Weet je ook wat hun functie is?

4. Hoe voelde je je tijdens de zitting?
 - a. En hoe denk je dat dat komt?

5. Civiel recht: De rechter ging even met je praten en een paar vragen stellen. Weet je waarom hij dat doet?
Strafrecht: De rechter ging jou verhoren. Weet je waarom hij dat doet?

6. Wat vond je van de manier waarop de rechter tegen je praatte en hoe hij je vragen stelde?
 - a. Had je het gevoel dat je alles kon zeggen?

7. Civiel recht: Indien ouders aanwezig zijn: Wat vond je ervan dat je ouders weg moesten toen jij met de rechter ging spreken?
 - a. Kun je uitleggen waarom?

Strafrecht: Toen de rechter ging spreken over jou persoonlijke omstandigheden bleef iedereen in de zaal zitten. Wat vond je daar van?

 - a. Kun je uitleggen waarom?

8. Als je mocht kiezen, waar zou je dan liever met de rechter praten? Hier in de rechtszaal of op een andere plek? En welke andere plek?
9. Wie heeft jou verteld wat er vandaag zou gebeuren?
 - a. Kun je in het kort vertellen wat hij/zij tegen jou gezegd heeft?
10. Indien de advocaat aanwezig is: Vind je dat je advocaat je tijdens de zitting genoeg heeft geholpen?
 - a. Kun je dat toelichten?Indien geen advocaat aanwezig is: Zou jij graag (zelf) een advocaat willen?
 - a. Kun je dat toelichten?
11. Zou je meer hulp willen tijdens de zitting, bijvoorbeeld van je ouders of gezinsvoogd?
 - a. Wat zou je dan graag willen?
12. Weet jij wat de rechter vandaag beslist heeft?
13. Viel de zitting achteraf mee of tegen?
 - a. Kun je mij misschien uitleggen waarom?

Bijlage 3 Openrationalisatie

Openrationalisatie ervaring op cognitief gebied

- Het begrip van de jongere omtrent de reden van de eigen aanwezigheid.
 - *Kun je mij uitleggen waarvoor jij hier vandaag bent?*
- Het begrip van de jongere omtrent het verschil tussen een strafrechtelijke of civielrechtelijke zitting.
 - *Weet jij of je in een strafrechtelijke of civielrechtelijke zitting zat? Weet je wat het verschil daartussen is?*
- Het begrip van de jongere omtrent het proces van de zitting.
 - *Kun je mij vertellen wie er in de zaal aanwezig waren? Weet je ook wat hun functie is?*
- Het begrip van de jongere omtrent de reden van verhoor.
 - *Civiel recht: De rechter ging even met je praten en een paar vragen stellen. Weet je waarom hij dat doet?*
 - *Strafrecht: De rechter ging jou verhoren. Weet je waarom hij dat doet?*
- Het begrip van jongere omtrent de voorbereiding op de zitting.
 - *Wie heeft jou verteld wat er vandaag zou gebeuren?*
 - *Kun je in het kort vertellen wat hij/zij tegen jou gezegd heeft?*
- Het begrip van de jongere omtrent de beslissing van de rechter.
 - *Weet jij wat de rechter vandaag beslist heeft?*

Openrationalisatie ervaring op sociaal-emotioneel gebied

- Hoe jongeren vooraf, tijdens en achteraf tegen de zitting aankijken:
 - *Hoe voelde je je voordat je de rechtszaal in kon?*
 - *En hoe denk je dat dat komt?*
 - *Hoe voelde je tijdens de zitting?*
 - *En hoe denk je dat dat komt?*
 - *Viel de zitting achteraf mee of tegen? Kun je mij misschien uitleggen waarom?*
- Hoe jongeren de manier van omgang met de kinderrechter ervaren:
 - *Wat vond je van de manier waarop de rechter tegen je praatte en hoe hij je vragen stelde?*
 - *Had je het gevoel dat je alles kon zeggen?*

- Hoe jongeren het verloop van de zitting ervaart.

- *Indien ouders aanwezig zijn: Wat vond je ervan dat je ouders weg moesten?*
- *Vond je het makkelijker zonder je ouders te spreken?*
- *Kun je uitleggen waarom?*
- *Indien de advocaat aanwezig is: Vond je dat je advocaat je tijdens de zitting genoeg heeft geholpen?*
- *Hoe zou jij het graag willen?*
- *Zou je meer hulp willen tijdens de zitting, bijvoorbeeld van je ouders of gezinsvoogd?*
- *Wat zou je dan graag willen?*

- Hoe jongeren de locatie van de zitting ervaren:

- *Als je mocht kiezen, waar zou je dan liever met de rechter praten? Hier in de rechtszaal of op een andere plek? En welke andere plek?*